

ŘÍJEN 1912.

ČÍSLO 8.

FR. JANOVSÝ.

Z paedagogiky sv. Augustina.

(Pokračování).

II.

Církev vychovatelkou.

Vedle Krista Pána, božského Vychovatele, jenž milostí na kříži zaslouženou a sv. svátostmi rozdávanou zjednává nám nový vnitřný život, život milosti, život dítek Božích, život křesťanské svobody a lásky — vedle toho božského Vychovatele není ovšem zbytečným vychovatel člověk, ba naopak Bůh používá člověka jakožto svého orgánu. Proto ustanovil Bůh nejen několik lidí učiteli a vychovateli lidstva, nýbrž založil na zemi celý paedagogický ústav, založil církev, dům kázně, svou školu. Tato církev, založená na základě, na sloupech apoštolů, a po celém světě jedna, pravá a obecná, má ovšem přední úlohou smíření světa s Bohem, upřímné uctívání Boha lidmi. Proto jí odevzdána od Krista moc klíčů, moc odpouštění hříchů, moc rozvazovati a svazovati; avšak v církvi zároveň se vyučuje, čeho potřebí, by člověk došel svého posledního cíle, věčné spásy. Církev má neomylný úřad učitelský, kterýmž nauku Páně čistou a neporušenou zachovává, ji vysvětluje, ji hájí. Tento učitelský úřad, tento hrad autority rozhoduje jakožto nejvyšší instance ve sporných otázkách; i kniha knih, Písmo sv., podléhá jejímu soudu. Odtud slovo Augustinovo: „Já bych ani evangeliu nevěřil, kdyby mne k tomu nepobádala autorita katolické církve“.

Zvláště krásně líčí sv. Augustin poměr církve ke Kristu Pánu, poměr církve ke křesťanům. Církev jest mu nevěstou, chotí Kristovou; jako Eva vzata z boku Adamova, tak církev vzešla ze srdce Kristova, kopím na kříži otevřeného; jest bez poskvrny, bez vrásky, ze všech národů shromážděná, povolána s Kristem na věky vládnouti. Jsouc však nevěstou a chotí Kristovou, jest církev i matkou, matkou věřících, matkou naší; denně plodí dítky pro

království Boží, údy Kristovy, a přece zůstává pannou, jako i Panna Maria porodila Ježíše Krista a Pannou nejčistší zůstala.

Jest pak církev věrnou a pečlivou matkou, rozumnou a statečnou matkou, která nejen učí, ale též napomíná, kárá i trestá dle potřeby; máme ji milovati jako matku, právě jako i Boha milujeme jako Otce. Podivuje se mateřské a vychovatelské moudrosti církve svaté, volá sv. Augustin: „Po dětsku cvičíš a vyučuješ ditky, důrazně mladíky, šetrně stárce, právě jak kdo prospěl nejen věkem tělesným, ale i duševním.

*

Předními orgány církve svaté při této její mateřské činnosti vychovatelské jsou biskupové, duchovní otcové svých okrsků. Svátý Augustin nazývá je služebníky církve, kteří zaujímají povýšené místo ve svatyni její, odkudž mohou přehlédnouti všecek lid; odtud i jejich jméno *episkopos*, *superintendentor*, přehlížítel. Biskupové jsou strážci, — pastýři, učitelé lidu, sami však zase jsou podřízeni nejvyššímu strážci, nejvyššímu pastýři, nejvyššímu učiteli, Kristu Pánu, jemuž budou jednou přísný vydávati počet z úřadu svého za stádce své.

Slovo biskupovo a pastýřská péče jeho platí všemu lidu a každému jednotlivci. Pro začátečníky v křesťanské víře a životě, pro chovance, kteříž měli teprv býti uvedeni do církve, byla od nejstarších časů zvláštní škola, zvláštní vychovávací ústav, *katechumenát*. Za časů Augustinových byl ústav tento v nejkrásnějším rozkvětu, a nalézáme právě ve spisech sv. Augustina nejdůkladnější poučení o škole té.

Byltě sv. Augustin také sám katechetou. Brzy po svém kněžském posvěcení byl od svého hipponského biskupa Valeria pověřen úřadem kazatelským a zároveň úlohou, připravovati pohany na sv. křest, čili učiti, připravovati katechumeny. Zabírala příprava ta dvě až tři léta; korunou její byl slavný sv. křest na Bílou sobotu.

Sv. Augustin se osvědčil výtečným katechetou, katechetická práce jeho byla hojně požehnána. Sám vyznává, že jeho katechesím naslouchali nej-různější lidé: učenci, hlavy obmezené, spoluobčané, cizinci, boháči, chudáci, soukromníci, hodnostáři, lidé různých národností, různého věku a pohlaví, různých sekt, různých pověr. Všichni ho slyšeli rádi a horlivě. Podotýká sice, že jemu samému málokdy se líbí výklad jeho: „Toužím po lepším, jaký také vskutku ve své mysli chovám, dříve než mu propůjčím slovného výrazu; nepodaří-li se mi to u míře žádoucí, hnětu se, že jazyk můj neuměl srdci mému vystačiti. Chci zajisté, by vyrozuměl můj posluchač všemu zrovna tak, jak tomu rozumím já, i cítím, že toho nedosahuji svou řečí, hlavně proto, že myšlenka jako blesk letí duši, kdežto řeč docela naopak, jsouc zdlouhavá, teprve se rozvíjí, když už myšlenka byla zanikla v hlubinách duše. — — —

— — — — —
Ale horlivost těch, kteří si přejí mne slyšeti, jest mi důkazem, že výmluvnost má nenechává posluchačů tak chladnými, jak se mi zdá, ale naopak

že je poučuje, jak poznávám ze zalíbení, se kterým poslouchají; i snažím se horlivě, bych dokonale plnil tento svůj úřad vida, kterak ochotně se přijímá to, co se skrže něj podává.*)

Jak výtečným katechetou byl sv. Augustin, vidno i z toho, že i jiný tehdáž hledaný katecheta, jáhen Deogratias v Karthagině, prosil světce našeho, tehdy již biskupa, aby mu napsal návod, jak nejlépe katechumeny vyučovati. Milerád vyhověl sv. Augustin, a tak povstal spis jeho „De catechizandis rudibus“ — „Kniha o vyučování katechumenů.“ Pokračováním takřka a doplňkem spisu tohoto jest další dílo světčovo: „De doctrina christiana libri IV. — Čtyři knihy o nauce křesťanské“.

Katechese sv. Augustina ve spise prvním obsažené platily ovšem především pohanům, katechumenům již dospělým; avšak ve věcech víry byli i tito dospělí ještě nedospělými dítkami. Jsou tudíž katechese ty prosté a jednoduché, jsou provanuty vesměs opravdovou křesťanskou láskou. Všimněme si na př., kterak v hlavě 4. prohlašuje posledním cílem vyučování, posluchače navésti k milování Boha:

„Jaký pak jest důležitější účel příchodu Páně, než aby ukázal Bůh svou lásku na nás a doporučil ji důtklivě? Neboť když jsme ještě byli nepřáteli, Kristus zemřel za nás. A to proto, že konec přikázání a vrchol zákona jest láska, abychom i sebe navzájem milovali, a jak on za nás obětoval život svůj, i my abychom obětovali život svůj za bratry své, a Bohu pak samému, poněvadž napřed nás miloval a Syna svého jednorozeného neušetřil, nýbrž za nás všechny jej obětoval, abychom alespoň nyní lásku spláceli, když jsme se napřed zdráhali jej milovati. Není k lásce mocnějšího pobídnutí nežli láskou předcházeti a příliš tvrdé bylo by srdce, které když už nezačalo milovati, ani lásky sobě věnované by neopětovalo. Jestliže totiž už i při hříšné a hanebné lásce vidáme, že ti, kdo si přejí, aby byli vzájemně milováni, o nic se tak nesnaží, jako o to, aby všelikými důkazy ukázali, jak veliká jest jejich láska, a aby dovedili, že jest spravedливо, by ti, jež svěsti usilují, neodpírali jim vzájemné lásky, a sami ještě chtivěji hoří, jakmile pozorují, že stejnou láskou hárá i srdce těch, o něž se pokoušejí — když tedy srdce, které bylo chladné, se roznítí, jakmile uznamená, že je milováno, a když srdce, které již dříve hořelo, jakmile zví o vzájemné lásce, ještě více se rozplamení: jest zřejmo, že ničím se nebudí a nerozněcuje láska tak, jako když se vidí milován, kdo dosud nemiloval, anebo vzájemné lásky již zakouší neb alespoň v ni doufá, kdo již sám miluje.

A je-li tomu tak již při lásce hříšné, jak teprv při pravém přátelství! Neboť oč jiného se bojíme, nechtějíce porušiti přátelství, než aby přítel nemyslí, že od nás není milován, aneb alespoň ne tak vřele, jak sám miluje? — — — — —

Stojí také za to, aby se uvážilo, jakým způsobem se rozněcuje láska podřízeného, když pozoruje, že jej představený miluje, ačkoliv i představení jsou rádi lásce svých podřízených, a radujíce se z jejich horlivé poslušnosti, tím více je milují, čím více se o ní přesvědčují. Neboť taková

*) Kniha o vyučování katechumenů. 2, 3, 4.

láska jest vítanější, která nevychází ze železné nutnosti, nýbrž která vyplývá z překypující dobrotivosti. Ona láska zajisté tkví v potřebnosti, tato v milosrdenství. A když dokonce podřízený ani naděje neměl, že by mohl býti milován od představeného, bude zajisté neomylně pohnut k lásce, jakmile onen z vlastního popudu mu ukáže, kterak miluje toho, který se ani neodvážil očekávati štěstí podobného.

A co jest vyššího nad Boha soudce, a co zoufaleji beznadějného nad člověka hříšníka, který se tím horlivěji odevzdával pod ochranu a služebnost pyšných mocností, jež spasiti nemohou, čím více pozbýval naděje, že se ho ujme ona mocnost, která nechce býti vznešena zlomyslností, ale kterou dobrota činí vznešenou?

Přišel-li tedy Kristus hlavně proto, aby poznal člověk, jak velice jej miluje Bůh, a aby to poznával za tím účelem, by zahořel láskou k tomu, který jej miloval, a aby bližního miloval z rozkazu a dle příkladu toho, který láskou nikoli k bližnímu, t. j. blízkému, ale k dalece, zabloudilému stal se bližním našim, a jestliže veškero Písmo svaté, které napřed psáno bylo, napsáno bylo jako předzvěst příští Páně, a obsahují-li všechny pozdější spisy, pokud jsou potvrzeny božskou autoritou, vypravování o Kristu a napomínání k lásce: jest zřejmo, že na oněch dvou přikázáních, milovati Boha a bližního, se zakládají nejen celý zákon a proroci, ze kterých jen samých skládalo se Písmo svaté až do tohoto výroku Páně, nýbrž i všecko ostatní. Proto ve Starém zákoně jest skryt Nový, v Novém zákoně jest zřejmý Starý.

Tuto lásku tedy pokládej za cíl, za kterým ať se běže tvůj výklad, a cokoli vyprávíš, vyprávěj tak, by posluchač slyše věřil, věře doufal a doufaje miloval.*)

Ve hlavě 16. podává sv. Augustin vzor katechese úvodní:

„Představme si, že k nám někdo přijde, chtěje se státi křesťanem, a že to člověk nevědomec, ne však venkovan, nýbrž měšťák, jací, jak víš, bývají v okolí Karthaginy. Otázal jsi se ho třeba již, chce-li býti křesťanem pro nějaký pozemský zisk, aneb aby došel klidu, ve který doufáme po tomto životě. Odpoví-li, že chce býti křesťanem pro klid, ve který po tomto životě doufáme, promluvíme k němu asi takto:

„Bohu díky, milý bratře! Srdečně ti přeji štěstí a mám radost velikou, že pomýšlíš uprostřed strašných a nebezpečných bouří tohoto světa na pravou a jistou bezpečnost. Vždyť už v tomto životě dojíti klidu a bezpečnosti lidé všl mocí usilují, ale pro své náruživosti a vášně ho nedocházejí. Hledají klidu a pokoje ve věcech neklidných a vrátkých; poněvadž pak čas hubí a ničí vše pomíjivé, proto věci takové jsou jim pramenem strachu a bolesti, neskýtají jim hledaného klidu. Hledá-li kdo pokoje ve statcích pozemských, stane se ovšem pyšným, nikoliv spokojeným. Zdaž pak nebýváme svědky toho, kterak mnozí náhle pozbývají statků, mnozí pak pro ně v záhubu upadají, buď ženouce se za nimi, aneb stávající se kořistí těch, kteří jsou statků pozemských ještě chtivější? A byť i s člověkem zůstaly po celý život,

*) Kniha o vyučování katechumenů (v překladě Dr. Ferd. Jokla) 4. Str. 19.

neopouštějíce ho nikdy, on sám, umíraje, musí je opustiti. Neboť jak pak dlouho potrvá život i sebe staršího člověka? A přejí-li si lidé vysokého stáří, zač jiného žádají, než za dlouhou neuduživost? A právě tak jest s důstojnostmi tohoto světa. Což jsou jiného, než nadutá ješitnost a klamně zdání a neustálé nebezpečení záhuby? Praví Písmo svaté: „Všeliké tělo jest seno a sláva lidská jako květ sena. Seno schne, květ odpadá, ale slovo Páně trvá na věky.“ Kdo tedy touží po pravém klidu a pravém štěstí, ať naději svou odepne od věcí pozemských a pomíjejících, přenesse ji na slovo Páně, aby připoje se k tomu, co trvá na věky, také trval na věky.

Jsou rovněž lidé, kteří netouží ani po bohatství, ani po lesku marné slávy, ale hledají svého uspokojení v hýření a necudnostech, v divadlech a kluzkých společnostech, čeho všeho ve velikých městech lehkou se jim může dostat. Ale i tak pro marnotratnost v bídě dočkávají se buď smrti, nebo nouze přivádí je ke krádeži, vlámání a často až k loupeži, i tísní je potom veliký strach; neboť sotvaže si zavýskali v krčmě, již ani ve snách nemají pokoje od hrozného pomýšlení na vězení. Ve své náruživosti k divadlům, jsou hotovi démoni; křikem svým štvou lidi, kteří si jakživi nic neudělali a kteří se chtěli jenom zalíbiti šíleným divákům. — — — — —

A konečně byť se i člověk cítil sebe šťastnějším ve chlubitosti bohatství, v honosivosti úřadů a důstojenství, v hospodském hýření, v zápasích gladiatorů, v blátě necudnosti a ve vílnosti koupelí, jedinká zimnice smete to všecko, co v životě bylo základem celé blaženosti; nezbude, leč rozdrásané svědomí, jež nyní v Bohu vidí soudce, kterým pohrdlo, když mu chtěl býti ochráncem; pozná v Bohu přísného Pána, jímž opovrhlo, majíc se k němu přituliti jako k dobrotivému a laskavému Otci.

Ty však hledaje pravého klidu, jenž přislíben křesťanům po tomto životě, okusíš jeho příjemnosti již zde uprostřed největších strastí života, budeš-li v lásce zachovávatí příkázání Boží. Brzy zajisté se přesvědčíš, že ovoce spravedlnosti jest sladší než ovoce nepravosti, a že opravdověji a příjemněji těší se člověk dobrého svědomí ve strastech, nežli člověk zlého svědomí v rozkoších“ *)

* * *

Veledůležitý úřad má křesťanský učitel; máf jako obhájce pravé víry a ničitel bludu dobru učiti a zlu odnaučovati; má protivníky získávati, mdlé pobízeti, nevědomé osvěcovati. Úřad tento vyžaduje dobrého předběžného vzdělání. Kdo chce učiti, sám se napřed všem nauč, čemu má býti učeno. K tomu doporučí sv. Augustin návštěvu škol rhetorských, ovšem varuje zase před přílišnou teorií a doporučí jáhnu Degratias, že by mu i větším bylo prospěchem jeho, Augustinově, katechesi naslouchati, nežli od něho písemného naučení se dožadovati.

*) Tamtéž. Str. 47.—49.

Důležitějším nežli zevnější pravidla řečnická jest pro duchovního učitele theologické vzdělání; běžif zde více o moudrost než o výmluvnost. Ovšem kdo výmluvně mluví, tomu se sladce naslouchá; avšak kdo moudře mluví, tomu se naslouchá s prospěchem.

Moudře však u vyšším či hlubším stupni mluví, kdo větší či menší vědomosti má z Pisma sv. Jest tudíž studium Pisma sv. pevným základem, na němž stojí křesťanský učitel; jest mu tudíž Pismo sv. bohatým pokladem, z něhož hojně čerpá. (Čtyři knihy o nauce křesťanské. IV. 5.)

* * *

Učme s důvěrou a horlivostí. „Potěši nás zajisté příklad Páně, který, když horšili se nad slovy jeho a jej pro zdánlivou tvrdost opouštěli, řekl přece těm, kteří zůstali: „Zdaliž i vy chcete odejít?“ Neboť to jest jisto a nezvratno a to přesvědčení v srdci svém chovati musíme, že osvobozen bude Jerusalem držený v zajetí Babylonem tohoto věku, až přijde čas jeho, a že žádný z obyvatel jeho nezahyne, protože který by zahynul, nebyl z něho. Neboť pevně stojí základové Boží, majíce znamení toto: „Znáš Pán ty, kteří jsou jeho a odstoupiž od nespravedlnosti každý, kdo jmenuje jméno Páně.“

Toto majíce na paměti a pozývajíce Pána v srdce své, nebudeme se tak báti nejistého výsledku řečí svých u nejspolehlivé nálady posluchačů, i budeme čerpati uspokojení ze samé námahy při skutku milosrdenství, ač-li v tom nehledáme slávy své. Tehdy je dílo vskutku dobré, když snaha naše láskou jest hnána . . . I budeme s větší důvěrou prositi, by mluvil k nám Bůh, jak si žádáme, jakkoli s radostí připomínáme to, že skrze nás mluví, jak právě umíme. A tak se stává, že milujícím Boha všechny věci napomáhají k dobrému.“ (O vyučování katechumenů. 11.)

Jáhen Deogratias stěžoval si sv. Augustinovi, že ho napadá při vyučování nechut, že bývá rozladěn, že mu bývá těžko schýliti se k žákům. I napsal mu sv. Augustin: „Mrzí-li nás schýliti se, popatřme na vzor Páně, — jenž sestoupil s nebes trůnu a dítkem se stal mezi námi. Mrzí-li nás obyčejné věci ustavičně opakovati, spojme srdce své se srdci žáků svazkem lásky, a všecko novým se ukáže“.

Protiví-li se nám opakovati věci všední, ale maličkým užitečné, sestupme k nim s láskou bratrskou, otcovskou i mateřskou, a připoutáme-li srdce jejich, tyto věci všední a staré budou se i nám zdáti novými. Neboť láska sdílného srdce jest tak veliká, že když oni vnímají naše výklady a my pozorujeme jejich učení, oni jaksi mluví v nás, a my od nich jaksi se učíme, k čemu je navádíme.

Nepřihází-li se nám také často, že překrásné části měst nebo rozkošně položenou krajinu mijíme lhostejně, když jsme je již mnohokrát byli viděli? Ale ukazujeme-li je lidem, kteří jich dosud neviděli, zdali neožívá naše rozkoš rozkoší jejich, se kterou se kochají v divadle nevidaném? A to se stává tím větší měrou, čím jsou nám milejší; neboť na kolik skrze svazek lásky v nich dlíme, na tolik i nám novým se stává, co již bylo staré.

A jsme-li v pozorování věcí pozemských jen poněkud vyspělí, nepřestaneme na tom, že přátelé naši se radují a žasnou nad divadlem, které se otvírá jejich očím, ale vynasnažíme se zasvětit je v uměleckost myšlenky, kterou ztělesnil původce těch věcí, a odtud povznést je k obdivu a chvále Stvořitele, nejpłodnějšího to cíle lásky: oč větší musí býti naše radost, když lidé přicházejí k nám už proto, aby se poučili o Bohu samém, k vůli němuž právě učíme všemu, čemukoliv učíme; oč také nám, co jim jest nové, připadatí bude novějším, takže výklad náš, není-li dosti živý, rozohní se neobyčejnou jejich pozorností? I tím vzroste naše radost, že si připomeneme a uvážíme, kterak tímto způsobem ze smrti bludů přechází člověk do života víry. A jdeme-li radostivě neznámějším krajem, můžeme-li náhodou zbloudilému ukázat cestu, s radostí a horlivostí oč větší znovu ubíratí se budeme oblastí myšlenek, která nám sice už je známa, jen když ubohou a v bludišti tohoto světa zemdlenou duší uvedeme na dráhu pokoje a míru z rozsahu Toho, jenž nám ji odevzdal?“ (O vyučování katechumenů. 12.)

* * *

Pozoruje-li katecheta, že jeho výklad posluchače nezajímá, vynasnaží se všemi prostředky, by jej řečí svou povzbudil a mysl jeho takřka z úkrytu vyplašil, osvěžil, okořeně řeč svou nějakým slušným a vhodným vtípem, nebo něčím, co budí podiv a úžas, neb i třeba bolest a soustrast, nebo ještě lépe něčím co jeho samého se týkajíc, vzbudilo by u něho účast (ale tak, aby tím neurazil jeho útlocitu nějakou příkrostí, nýbrž spíše jej získal přívětivostí). „Také bývá pomoc tím, že posluchači nabídneme sedadlo, jakož vůbec by rozhodně lépe bylo, abychom kdykoliv slušně se to dá učiniti, posluchače vždy posadili . . . Kdo omluví naši domyšlivost, když lidi, bratry své, nebo raději lidi, které svými bratry máme udělati, státi necháme, kdyžtě přece samého Pána našeho, před nímž i andělé stojí, žena poslouchala sedíc?“ (Tamtéž. 13.)

* * *

Nezbytnou další podmínkou zdárného vyučování jest vzorný život křesfanského učitele a zbožná modlitba, jak již sv. Pavel napomíná Timothea: „Cvič se v pobožnosti . . . Nižádný af mladostí svou nepohrdá; ale buď příkladem věřících v slově, v obcování, v lásce, ve víře, v čistotě“. I. Tim. 4, 7. 22.

* * *

K uvedeným dosud paedagogickým zásadám sv. Augustina, jak se jim naučil v lůně církve svaté, vychovatelky od Boha to ustanovené, druží se krásně i znamenité paedagogické faktum, jež světec provedl, seminář pro kleriky v městě Hippo. Stalo se to takto:

Tof byl způsob Augustinův již od mládí: žiti pospolu s přáteli. Jsa professorem řečnictví v Miláně, chtěl se svými přáteli založiti družinu filosofickou. Sešlo s toho, že někteří přátelé byli ženati a nechtěli od manželek se odloučiti. Jako křesfan obeznámil se s životem mnišským a seznal

v této instituci svůj ideál: býti prost pozemského světského závaží, místo hojně příležitosti ke studiu, býti chráněn proti zevnějším pokušením, míti vespolné povzbuzení a pobídku, cvičiti a tužiti vůli skrze askesi, sebezapření, poslušnost. Vrátil se z Milánu do Afriky a pobyv krátký čas v Kartagině, stanul ve svém rodišti Tagaste a vkročil po tak dlouhé době opět do otcovského domu. Jaké to změny byly se zde zatím udály! Nebylo otce, nebylo matky. Jaká to vrátnost, jaká pomíjitelnost na světě! Ještě že mu zbylí věrní přátelé Alypius, Evodius, Severus a syn Adeodatus. S těmi přebýval nyní společně v domě otcovském. Všecky věci byly jim společny, však také jim bylo společno vše, co se týkalo života duchovního, společná modlitba, posty, rozjímání slova Božího, zkoumání v pravdách sv. náboženství, také si sami obstarávali práce zahradní. Augustin byl všem vůdcem a učitelem; hlavním pravidlem byla láska k Bohu a bližnímu.

Měšťané thagastenští s úctou a podivem patřili na takovýto život, a jako se dříve honosili Augustinovou učeností, tak nyní velebili jeho dobročinnost a zbožnost. Byltě světec většinu statků otcovských prodal a výtěžek chudíně rozdál.

Posvěcen od biskupa Valeria na kněze, přeložil sv. Augustin svou komunitu, svůj klášter do města Hippo. Daroval mu biskup zahradu, do níž se družina světcova přesídlila. Jak v Tagastě tak v městě Hippo bylo těmto mužům vzorem, co napsáno o první křesťanské obci jerusalemské: „Všecko pak množství věřících bylo jedno srdce a jedna duše, aniž kdo něco z Boha, co měl, pravil býti svým, ale všecky věci byly jim společné.“ Skut. 4, 32.

Když pak se sv. Augustin stal biskupem a úřad jeho požadoval pohostinství, jehož nemohl skýtati ve svém chudém klášteře, založil ve svém biskupském domě monasterium clericorum, společný totiž způsob života pro své kněze, jakož i pro ty, kdož se na úřad kněžský připravovali. Vše bylo všem společno. Kdo se nepodrobil společným pravidlům, nebyl vysvěcen. Kdo měli otcovské jmění, mohli je buď chudým rozdati, neb společnosti své obětovati, žádné však proto neměli přednosti před těmi, kteří s sebou ničeho nepřinesli.

Jak vypravuje očitý svědek a životopisec Augustinův Possidius, byl světec náš ve společnosti té více spolubratrem než představeným; bylo i jemu vše s bratřími společno, ježto chtěl s nimi ve všem úplnou rovnost zachovati. Bratří pak vedeni duchem a příkladem otce svého až milo prospívali v nauce křesťanské a všeliké dokonalosti a slyuli takovou chvalitebnou pověstí po veškeré Africe, že deset z nich na biskupství povýšeno jest, ježto mnohé křesťanské obce snažně na Augustinovi sobě vymáhaly, aby sobě jednoho z kněží jeho za biskupa vyvoliti směly.

Sv. Augustin zářil své duchovní rodině ušlechtilostí příkladnou, a také i co do zevnějšího života svou líbeznou mírností a prostotou zraky všech k sobě poutal. Co do oděvu a potřeb života zavrhoval všecek zbytečný lesk, však též i marnivou jakousi prostotu, marnivou proto, poněvadž jak říkával, mnozí se jí často neslušně vychloubají. Těm, kdož chodili bosí, divil se, chvále jejich zmužilou vytrvalost a mocné těla svého opanování; sám však

pro churavost nikdy toho činiti nemohl. Společný stůl byl mírný a střídmy: chléb, zelenina, luštěniny, někdy maso, k vůli hostům a slabším spolubratřím víno. Milejší než jídlo a nápoj bylo světcům při stole zbožné čtení a povznášející rozhovory. Mluvit nelaskavě o nepřítomných bylo zakázáno; však to hlásal i tento nápis v jídelně:

„Slovem život nepřítomných kdo hrýzt se kochává,
věz dobře, tento že stůl nehodí se jemu.“

Oděv světcův nebyl ani skvostný, ani příliš špatný, a ve všem se rovnal oděvu spolubratřím. Velmi rád by si byl, jakž se to v klášteřích dalo, svou vlastní ruční prací chleba vezdejšího dobýval; avšak překážela mu churavost, jakož i mnohonásobné povinnosti úřadu biskupského.

Velice dbáno dobré pověsti domu. Nižádná osoba ženského pohlaví nesměla tam zůstat, tím méně přebývat, ani jeho vlastní sestra, která byla představenou jeptišek, ani dcery strýcovy, ani bratrovy. Když bylo potřeba, rozmlouval sv. Augustin se ženami jenom za přítomnosti svých kněží.

Dům Augustinův byl domem modlitby, rozjímání, práce, studia, vědeckého vzdělání. Naučení své i výklady své shrnul částečně do zmíněného již díla „Čtyři knihy o nauce křesťanské“, v němž podává smysl a výklad Písma sv. a návod ke kázání.

Odchovanci sv. Augustina stavše se jinde biskupy, zařizovali podobnou komunitu u svých biskupských chrámů. Přibírání za chovance i mladíci, kteří se měli státí třeba jen lektory (předčítateli) při službách Božích. A tak zříme v ústavě sv. Augustina začátek kněžských seminářů, jakéž sněmem tridentským všude jsou poručeny. (Pokračování.)

FR. KNĚŽEK.

Pokus o způsob, kterak učit o Moravě dle přírodních celků na základě biologickém.

I. Úvod.

Učení o vlasti je mostem od znalosti poměrů domova, již si žáci získali přímým nazíráním na skutečnosti, k známostem o zemi, jichž základem není přímý názor, nýbrž mapa. Čím jasnější představy mají žáci o poměrech svého domova a okolí, tím snáze dovedou si představit území, jehož ve skutečnosti nepoznali.

Vlast neobjeví se však žákům jako území zcela neznámé. Učí se o poměrech přírodních, podnebí, zvířené, květeně a obyvatelích žáci poznávají, že mnohé jest poměrům domova podobno. Najdou dosti známých věcí v předmětech i zjevech zeměpisných. I nastane učitelův úkol, známé pojmy domova a okolí na předmětech zobrazených mapou opakovati, nová znaménka zeměpisných poznatků, která v okrese se nevyskytují, k nim družiti, vědomosti žáků rozšířiti a prohloubiti a učiti je dle různých znamének čísta mapy.

Přistupující k učení o vlasti, musíme si připomenouti, že učení o domově a okolí nabyté nepřestalo 3. školním rokem, nýbrž že vine se jako červená nit po celou dobu školní. Poznání obce a okolí tvoří jak na středním, tak i na vyšším stupni školy obecné základ, na němž stavíme učení o vlasti a říši.

Jako jsme ve 3. školním roce na vycházkách seznamovali žáky s okolím, začneme též na počátku 4. školního roku zeměpisné učení vycházkou do okolí na vhodné místo s přiměřeným rozhledem a opakujeme přehledně, po případě rozšíříme poznatky o osadách a cestách, útvaru a složení půdy, vodstvu a přírodninách.

Opakující o místní obci a o okolních osadách, určující jejich polohu, vyhledávající cesty k nim a pozemky, seznámíme žáky s katastrální mapou.

Jednak z náčrtu okolí, jednak z mapy generálního štábu, opakujeme a prohloubíme učivo o horstvu a vodstvu. Posuzující přírodní poměry a jejich vliv na zaměstnání lidská promluvíme o zemědělství, průmyslu, obchodu, dopravních prostředcích a seznámíme žáky se čtením a užíváním jízdního řádu pro širší okolí.

Stručnými výklady o zřízení obecním a okresním zakončíme učení o okolí a okresu a přistoupíme k učení o vlasti.

Učebná osnova vyměřující učivo vlasti podává složky jeho systematicky: velikost, hranice, povrch půdy, vodstvo, podnebí, průmysl, obchod, obyvatelstvo atd. Dle toho se namnoze také tak učilo, takže vyučování zeměpisu bylo snůškou jmen pohoří, řek, hor, měst, statistických dat o obyvatelstvu a pod.

Jako v učení přírodopisném upustilo moderní vyučování od jednostranného, systematického probírání jedinců, čeledí i řádů a přihlíží ke stránce biologické, tak i zeměpisné učivo pořádáme a podáváme tak, aby žáci svou vlast jakoby cestující část po části poznávali a na konec úplný obraz o ní si utvořili, pomíjejíce mnohé, schematické popisování a vypočítávání řad jmen pohoří, hor, řek, měst, statistických dat a pod. Výklady svými snažíme se vysvětliti poměry země tím, že je vedeme logickým usuzováním na biologické poměry, provázějíce všeliké zjevy přírodní otázkou, proč ten onen zjev je, nebo byl takový, ovšem potud, pokud to chápavost žáků nepřesahuje. Jakákoli vědecká soustava musí býti vyloučena.

Osnující učivo o vlasti šetříme při útvarech povrchu půdy geologického momentu a podnebí, kteréž s vodstvem podmiňují zdar plodin rostlinných, zejména kulturních; složení půdy obeznamuje nás s uložením rud a užitečných nerostů. Uvedeme-li tyto vztahy v příčinnou souvislost, vynikne moment biologický. Z poměrů přírodních, plodin rostlinných a nerostných soudíme o zaměstnání a vzdělanosti obyvatelů, z hojnosti přírodnin a průmyslových výrobků, o obchodě, dopravních prostředcích a hlavních střediskách obchodu; k tomu úzce připíná se znalost čtení a užívání jízdního řádu k cvičení některých cest po vlasti. Známostmi o poměrech národnostních, náboženství a vzdělání obyvatelstva, jakož i o zřízení zemském zaokrouhlíme učení o vlasti.

Se zřením na biologický moment zeměpisného učení upravíme učivo o vlasti na takové jednotky učebné, že rozložíme vlast na území či kraje, jednak dle pohoří, jednak dle řek. O každém území pojednáme jako o samostatné učebné jednotce, majíce zření k objasňování a rozšiřování nových pojmů, na př.: řeka, pobočka, přítok, potočí, vody tekuté a stojaté a pod. Na konci sestavíme učivo v přehledný celek jako výsledek celoroční práce.

Žáci zajisté snáze přehlednou a zevrubněji dovedou pozorovati menší celek než celou zemi se všemi jejími, dosti složitými poměry. Učení stane se zajímavějším, soustřeďuje pozornost žáků, budí součinnost, samočinnost a samostatnost, duševní síly mohutnějí,

pozorování, obrazivost, soudnost a rozum se bystří, jednotlivé věci z popisů přírodních se snáze osvojují, pamatují a žáci si tvoří jasný obraz své vlasti.

Učení zeměpisné stane se pravým učením názorným a vzdělávacím.

Východištěm bude nám území, v němž leží náš domov. O tom také zevrubněji pojednáme než o krajích vzdálenějších; avšak i v těchto nic podstatného nepomineme. Dle našeho kraje bude se také řídit pořad ostatních území naší vlasti dle zásady „od bližšího ku vzdálenějšímu“. Školy ve východní Moravě počnou územím karpatským, Kravařskem, Valašskem nebo Moravským Slovenskem, na severu Jesenickým územím, na západě Českomoravskou vypnulínou, ve středu Hanou, mor. Krasem, horami Hřiběcími, na jihu územím řeky Dyje.

Při jednotlivých územích budeme zřetel obracet vždy k poměrům svého kraje, jichž užijeme, kdykoliv se příležitost naskytne, k přirovnávání, znázorňování a prohloubení nových předmětů a zjevů zeměpisných.

Za přípravu užijeme jednak známých vědomostí zeměpisných, jednak dějepisných, anebo sami vyložíme dějepisnou událost nebo pověst k tomu onomu kraji se vztahující, abychom zájem k němu vzbudili.

Podávajíc nové učivo hledíme názorný obraz území zjednatí pomocí mapy, náčrtů, obrazů, přirovnáváním, líčením a jinými prostředky, jež po ruce k výkladu máme. Podané učivo spořádáme na konec k snadnějšímu zapamatování v přehledné obrazy.

K prohloubení a cvičení sestavíme učivo ve formě otázek a úkolů, jichž zodpovědění a vypracování uložíme po připadě za tiché zaměstnání.

II. Postup učiva.

1. První učebná jednotka týká se povšechného obrazu mapy vlasti: pojem a jméno vlasti, hranice, tvar, výběžky, sousední země, měřítko mapy, rozloha, význam barev a šraff, stupnice výšek, povšechný přehled povrchu půdy. (Kde se půda vypíná nejvýše, níže, nejniže.)

K vyučování o vlasti hodí se velmi dobře Schobrovy a Rothaug-Krejčího školní mapy nástěnné. Jsou veliké, zřetelné, takže jejich jednotlivosti jsou celé třídě patrné. Šťastným zbarvením terénu vyniká jejich plastičnost. Čtení těchto map podporuje připojená stupnice výšek.

Dle nástěnných map jsou věrně reprodukovány pro žáky mapy příruční, jež jsou pro ně zajisté velmi dobrou pomůckou a výtečnou podporou zeměpisnému učení ve škole a k opakování a cvičení doma.

Již v této učebné jednotce nabízí se nám příležitost k přirovnávání k mapě okolí (okresu), jako hranice (obecní, okresní, zemské, mezník, hraničnick, pohraniční tabule, pohraniční řeka), změna měřítka, povrch půdy, orientace dle světových stran.

2. Poznavše obraz mapy a seznámivše se s jejími znaménky jsou vedeni žáci k pozorování hlavní řeky Moravy: zřídlo, tok, směr, ráz území, povrch půdy, důležité osady, přítoky, čím kraji, jimž protéká prospívá, a čím škodí, svah země; železnice.

Tu naskytá se příležitost rozšířit poznatky zeměpisné o pojmy: hlavní řeka, přítoky, porčí, ramena, ostrov říční, tok horní, střední, dolní, spád, úval, nížina, údolím řeky staví se železnice.

Řeku Moravu rozdělíme na 3 části, (zřídlo — horní tok po Zábřeh — střední tok po Napajedla — dolní tok po ústí do Dunaje) a cestujíc na mapě podél jejího toku, rozmlouváme o tom, co cestou vidíme.

Cestopisný způsob vyučování zeměpisného je nejen zábavný, ale i velmi prospěšný, Vyhnete se tu jakékoliv systematickosti a vědeckosti.

Cestující pak tu podél řek, tu horami, jindy po železnici, všimáme si všeho zajímavého a poučného: hor, řek, nížin, měst, obyvatelů, jich zaměstnání, kroje, vzdělání a zvyků. Vyučování bude ze života, konkrétní a názorné a pro život. Na konec sestavíme probrané učivo o řece Moravě, podobně i u ostatních učebných jednotek, dle obecných otázek v přehled, jež nacvičíme. Za tiché zaměstnání hodí se popis řeky Moravy.

Po té nakreslíme hranice Moravy a do náčrtku toho vkreslíme řeku Moravu, její přítoky a železnici, podél jejího toku ležící.

3. Území hor Karpatských, Řeka Bečva, její zřídla, tok, ráz krajiny. Slezení některé hory, na př. Radhoště. Cesta z domova k Radhošti a na horu. Jeho rostlinstvo a zvířena. Salaše, chov ovcí. Útulny, sluje, Rozhled s hory. Rozloha Karpat. Pole a louky v horách, polní hospodářství, ovocnictví, podnebí. Samoty a vesnice. Zaměstnání obyvatelstva (výroba dřevěného náčiní a nábytku, nožů, huněných papučů, sklářství, svázení a plavení dřeva na pltích). Vliv horských lesů na vodstvo a zaměstnání obyvatelů. Život dřevařů a pltařů. Lesy ochranou před povodněmi. Rožnov. Život v lázních. Jiná města i důležitější vesnice. Povaha, řeč, zvyky a kroj Valachů.

Poučky z toho plynoucí: Mnohá zaměstnání lidská závislá jsou od půdy. Při řekách zakládají se osady. Hory mají své přednosti i stinné stránky.

Shrnutí: Jméno, poloha a rozloha území, nejvyšší hory, řeky, podnebí, krásy hor, jejich stinné stránky, příbytky obyvatelů, osady, zaměstnání obyvatelstva, význam lesů a užitek řek.

4. Poříčí Odry, Kravařsko. Poloha, rozloha. Útvar povrchu: hory, pahorky, rovina, svah půdy, úrodnost půdy, polní hospodářství a chov hovězího dobytka (plemeno kravařské), plodiny nerostné (pálení vápna, vápenec, uhlí, hornictví, hutnictví), plodiny rostlinné (cukrovka-cukrovarství); průmysl soukenický, kloboučnický a punčochářský, osady, hrady.

Život na hradech ve středověku; zařízení hradů. Poměry národnostní. Lašské nářečí. Proč je v tomto kraji mnoho továren, Vliv průmyslu na výživu a zaměstnání obyvatelstva.

Proč stavějí se železnice údolními řek a v krajích průmyslových? Rybníky, vody stojaté a tekuté. Odvodňování.

5. Moravské Slovensko. Poloha, rozloha, povrch půdy, vodstvo, podnebí, ráz kraje (písčiny, úrodnost půdy, vinařství, pěstování zeleniny, lukařství, polní hospodářství, chov dobytka, doly hnědoúhelné, sklárny, cukrovary). Vesnice slovácké. Povaha, řeč, písně, kroj Slováků. Práce a život na vinici. Strasti a slasti vinaře. Proč daří se tu vinná réva? Povodně řeky Moravy.

6. Území dolního toku Bečvy, střední Moravy a Hané: Haná. Rozloha, přírodní poměry, zemědělství, chov koní, hus, průmysl cukrovarský, pivovarský, lihovarský, obchod, střediska obchodu, vesnice a hanácká města, poutní místa, hrady a zámky; postava a povaha, pracovitost a blahobyť, národnost, nářečí, vzdělání Hanáků. — Přirovnání Hané k Valašsku.

7. Území hor Jesenických. Rozloha pohoří, slezení Pradědu, rozhled, útvar půdy, vodstvo, podnebí, plodiny rostlinné, plátenictví, tkalcovství, plodiny nerostné (břidlice, železná ruda), obchod, města, obyvatelů, železnice.

8. Území řek Svitavy, Svatky a Jihlavy. Rozloha, tvárnost povrchu půdy, vodstvo, svah půdy, podnebí, úrodnost, polní hospodářství, rybníkářství, tkalcovství, košíkářství,

krajkářství, lnářství, koželužství, výroba líhu a sirek; města, hrady. Krásy vysočiny Drahanské. Nářečí obyvatelů. Kterak lze půdu zlepšiti (odvodňováním a umělými hnojivy).

9. Území řeky Dyje. Řeka Dyje, ráz krajiny, zaměstnání obyvatelstva (hrnčířství, ovocnictví, zelinářství, koželužství, jirchářství, hornictví), osady, hrady, obyvatelé.

10. Hlavní město Brno, jemuž věnujeme patřičnou pozornost. Postup dle čl. Brno, Jurna II. 3. 128., III. 5. 83. Dodají se přednosti a stinné stránky velkých měst.

11. Velikost Moravy, název, znak, barvy zemské.

12. Zřízení zemské. Zopakuje se zřízení obce, okresu. Místodržitel, místodržitelství, zemská školní rada. Okresní hejtmanství. Zemský sněm. Zemský výbor. Zemský hejtman.

13. Přehled vlasti jako výsledek celoročního vyučování.

Pojednavše o jednotlivých územích své vlasti shrneme učivo v přehled, jež sestavujeme na tabuli za pomoci žáků, opakujeme a cvičíme, aby se stal jejich trvalým majetkem.

III. Markrabství moravské.

a) Přehled učiva.

I. Velikost, počet obyvatelů.

II. Hranice: sousední země, řeky.

III. Vodstvo: Morava s přítoky na pravém a levém břehu. Odra s pobočkami a přítoky. — Stojaté vody (rybníky.) Léčivé prameny.

IV. Útvar půdy: vysočiny, roviny, nížiny.

V. Zemědělství: polní hospodářství, ovocnářství a vinařství, zelinářství, lesnictví, chov dobytka. Hornictví.

VI. Průmysl a obchod: tkalcovství, soukenictví, plátenictví, železářství, papírnictví, sklářství, hrnčířství, mlynářství, pivovarnictví, lihovarnictví, průmysl dřevařský, továrny tabákové. — Obchod v zemi. Dovoz a vývoz.

VII. Dopravní prostředky: silnice, železnice, splavné řeky; pošta, telegraf, telefon. Jízdní řád.

VIII. Místopis: hlavní město, města nad řekou Moravou, Svitavou a Svatkou, Jihlavkou, Dyjí, mezi Moravou a Bečvou, a t. d.

IX. Školy: obecné, střední, vysoké, pro dívky neplnosmyslné.

X. Národnosti a náboženství. Správa duchovní.

XI. Zřízení zemské. Znak. Barvy zemské.

b) Přehled pojmový.

I. Zužitkování půdy.

1. Orné půdy ubývá do výše. (Příčiny?)

2. Úrodnost půdy řídí se útvarem půdy a zavodňováním.

3. Od čeho závisí lukařství.

4. Lesů ubývá do výše. (Příčiny?)

5. Slatiny dávají rašelinu.

6. Neplodná půda: písčiny, bařiny, vrcholy hor.

II. Význam lesů:

Poskytují výživu, napájejí zřídla, chrání pole a luka před povodněmi, poskytuje radosti (jahody, borůvky, maliny, houby, stín, pěkné květiny,) dávají čistý vzduch, hostí mnoho zvířat, poskytují ticho.

III. Význam vodstva:

Lukařství; voda podporuje člověka v práci (mlyny, pily, plavení dřeva), u vod staví se továrny, zakládají osady, podél řek vedou se silnice a železnice, voda podporuje zdraví lidské (koupání, plavání, léčivé prameny), voda způsobuje povodně.

IV. Zaměstnání lidská.

Od čeho jsou závislá, čím se lidé zaměstnávají? Kterak vzniká obchod a čím je podporován? Které kraje bývají nejhustěji zalidněny a proč?

Mnohá zaměstnání lidská jsou závislá na jakosti půdy a podnebí (polní hospodářství, ovocnářství a vinařství), na plodinách nerostných (hornictví a hutnictví), rostlinných (plátenictví, cukrovarství, pivovarství, lihovarství), chovu dobytka (pro maso, máslo, sýr, lů), mléka, vlnu).

IV. Ukázky methodické.

a) Mapa naší vlasti.

Disposice:

1. Jméno, hranice, sousední země.
2. Měřítko mapy.
3. Význam barev a šraff na mapě.
4. Mapa příruční.
5. Užití.

1. V loni učili jsme se o svém bydlišti a okolí, které jsme na četných vycházkách procestovali do všech světových stran. Naše okolí jest jen částí větší země. Tato země je naše vlast. Okolo ní rozkládají se opět jiné země. Čára, která značí, kde vlast se končí, jest její pohraniční čára — zemské hranice. (Kolem zahrady je hranicí plot, hranici mezi poli značíme mezí a mezníky, hranici bydliště značíme hraničnky, hranice okresu viděli jsme poznačenu už na mapě čarou.) Hranice země nejsou tak zřetelné jako hranice zahrady plotem, jako hranice pole mezníky. Na silnicích stává na sloupu tabule a na ní se dovidáme, že jsme překročili do jiné země. U pozemků činí někde hranice potok, také hranice našeho okresu tvoří na některých místech řeky; podobně i naši vlast ohraničují na některých místech řeky.

Vyvěsiv na tabuli mapu Moravy učitel pokračuje: Hranice naší vlasti jsou naznačeny čarou. Uvnitř hranic vypínají se všechny hory, tekou všechny řeky a potoky, rozkládají se všechna města a vesnice, které jsme se naučili v našem domově znáti. Ale to je jen malá část naší vlasti. Cestujme po hranicích, které jsou nám nejbliže! (Pro Příbor je to na př. místo, kde dráha Studensko-Štramberská se dotýká Odry). V kterou stranu světovou leží toto místo od nás? Ukažte všichni v tuto stranu! Učitel ukazovátkem přejde po celé čáře ohraničující vlast. Zastavuje ukazovátko ve směru hlavních i mezilehkých světových stran od našeho domova, táže se, jak leží to které místo od našeho domova a naopak náš domov od něho.

Pojmenujeme části hranic dle světových stran: východní, jižní, západní, severní hranice. Nacvičíme jisté ukazování a jmenování. Ukaž hranice severovýchodní atd., které hranice jsou od nás nejdále — nejbliže?

Urcíme, ve které části naší vlasti je náš okres. Vyhledejme střed naší vlasti! (Asi Vyškov.) Ukaž, které místo je od něho na hranicích severních — jižních! Spojme oba body přímkou! Ve které části je náš domov?

Vyhledejme nejzazší body na západě a východě, spojme je středem přímkou a určíme polohu domova! — Ve které části naší vlasti leží tedy náš domov?

Jsou-li na mapě naznačeny řeky, hory, silnice, železnice a města? Jak jsou poznačeny . . . ?

Nato ukazuje učitel hranici a žáci pozorují, že je na některých místech pohraniční čára přerušena. Tam tvoří hranici řeka — hranice přírodní. Žáci vyčtou jméno její z mapy a ukáží, jak daleko tvoří hranici. (Ostravice, Morava, Dyje, Jihlavka, Svatka, Svitava, Moravice.)

Chtíce se seznámit se sousedními zeměmi, ukážeme, že kolem vlasti vidíme části sousedních zemí, dáme přečísti jména jejich a ukážati, odkud a pokud naše vlast s nimi sousedí. Potom cvičíme: S kterou zemí sousedí Morava na jihu — západě atd.? Která je naše jižní — severní — atd. sousední země? Ukaž směrem do Čech, Dol. Rakouska atd.! Která sousední země je nám nejbližší? Do které země sousední máme nejdále?

Povíme o enklávách: Kolem Butovic ve Slezsku je malý kus země obtočen čarou, značící zemské hranice. Osada tato se svými pozemky leží ve Slezsku, ale patří k Moravě. Takovému kusu země říkáme enkláva. Jiné enklávy jsou: Nové Vrbno a Osoblažsko.

2. Žáci pozorujíce mapu, vidí, že je velmi zmenšeným obrazem naší vlasti. Připomeneme jim, že jsme, učíce se o domově, všecko menší zobrazovali, vše ve zmenšeném měřítku kreslili. Školní světlici zmenšili jsme 10krát; co bylo 1 m dlouhé, nakreslili jsme v délce 1 dm, sic by nám tabule nebyla stačila. Školní budovu kreslili jsme ještě v menším měřítku. Délku 1 m naznačili jsme 1 cm, zmenšili jsme 100krát; 1 km ve skutečnosti byl roven 1 m na pláň. Podobně seznali jsme i na mapě okresu.

Na této mapě jest vše nakresleno ještě menší. Pozorujte, jak velká je na této mapě vzdálenost od nás do Nového Jičína! Kolik km musíme však urazit, než tam dojdeme?

Abychom určili vzdálenosti pomocí mapy, musíme 1. znáti měřítko, ve kterém je mapa nakreslena, a 2. měřiti.

Na spodním okraji nakreslené měřítko se ukáže a vysvětlí, že na něm jsou naznačeny vzdálenosti 10 km (na mapě Schobrově). Připravíme si motouz a na něm poznačíme tytéž vzdálenosti jako na měřítku.

Potom vykonáme některá měření. Jak daleko je od nás k hranici severní, jižní, do Brna, Břeclavy; změříme též, jak velký je rozměr od severu k jihu (172 km), od západu k východu (250 km). Při tom upozorníme, že tak, jak ukazujeme, nemohli bychom přímo jíti nebo jeti. Proč? (Překážky: hory, řeky, města). Měříme jen přímou vzdálenost.

Nyní seznámíme žáky s poměrným číslem měřítko 1:150.000; t. j. každá vzdálenost na mapě jest ve skutečnosti 150.000krát tak dlouhá. Rovná se tedy 1 cm na mapě 150.000 cm = 1500 m = $\frac{1}{2}$ km ve skutečnosti. Nacvičíme měřením, odhadováním a počítáním různých udaných vzdáleností.

3. Abychom poznali dobře svou vlast, musíme věděti, kde je půda rovná a nerovná, kde se vypíná výše nebo níže, musíme věděti, jaký je povrch půdy. To ukazuje mapa.

Na vycházkách do okolí jsme shledali, že se nevypíná půda všude stejně. Osada naše rozkládá se na ploše, která má téměř všude stejnou výšku — na rovině. Ona je na mapě poznačena bílou barvou. Na jih a na východ zvyšuje se půda. To je poznačeno hnědou barvou. Na severozápad ukazuje mapa, že půda stoupá, do vnitř země klesá. Mapa ukazuje, které části vlasti výše nebo níže se vypínají, na ní poznáme, je-li půda rovná nebo nerovná, kde jsou roviny, pahorky, hory, pohoří.

Naučili jsme se, že výšku hory nebo osady určujeme dle hladiny moře. Jak vysoko leží Příbor? (297 m). Některá místa naší vlasti leží však níže. Víme, že voda teče vždy k nejnižšímu místu. Pozorujte, do které řeky tekou téměř všechny řeky moravské? Hladina Moravy je nejhlubší místo naší vlasti. Je-li však všude stejně vysoko nad hladinou mořskou? Proč? Ukažte, kde je nejvyšší, kde nejnižší místo řeky Moravy!

Zdali se půda vypíná výše nebo rozkládá níže, znázorňuje mapa různými barvami. U řeky Moravy, Svratky, Dyje vidíme zelené plochy. Ukaž je! Jsou to plochy, které se rozkládají níže 200 *m*. Říkáme jim nížiny. Vše výše 200 *m* je vysočina. Na mapě jsou bílé plochy. Ty značí půdu, rozkládající se od 200–500 *m*. Půda, která se výše 300 *m* pne, je naznačena hnědou barvou. Čím výše půda stoupá, tím je hnědá barva tmavší. Žáci vyhledávají plochy poznačené zeleně, bíle a hnědě a usuzují, kde se půda níže nebo výše vypíná, a místa na mapě nejtmavěji zbarvená.

Potom vyložíme stupnici výšek, jak jí jest znázorněn povrch půdy a cvičíme určovati výšku vyvýšeniny dle různého zbarvení.

Přistupujice k výkladu šraff na mapě vlasti, zopakujeme, co je žákům známo o nich z učení o domě, a vedeme je, aby dle šraffování poznali stoupání volné a náhlé. Povíme, že mnoho šraff ukazuje půdu velmi nerovnou. Tmavá místa hojně šraffovaná značí vysoké hory, místa světleji šraffovaná zobrazují vysočiny nižší. Na mapě jsou také místa nešraffovaná; ta značí povrch plochý, roviny. Žáci určují dle způsobu různého šraffování a zbarvení tvářnost povrchu naší vlasti.

4. Co bylo vysvětleno na mapě nástěnné, ukazují žáci na své příruční mapě. Seznámí se s měřítkem své mapy a měří některé vzdálenosti.

5. Shrnutí. Co jsme se naučili znáti?

1. Jméno, hranice a sousední země.

2. Měřítko mapy.

3. Co znamenají šraffy a barvy.

4. Čísti mapu příruční.

6. Užití. Jak daleko je od nás k hranicím českým, rakouským, uherským, slezským? Určete dle barvy, v které části Moravy vypínají se nejvyšší hory!

Kterak poznáme na mapě roviny? Co značí zelená barva? Co znázorňuje barva bílá? Kde se rozprostírají největší roviny? Která rovina leží výše, oderská nebo moravská? Vyhledejte známé hory, řeky a města! Změřte hranice podél Čech, Dolních Rakous, Uher, Slezska a Německa, a vypočítejte, kolik *km* měří pohraniční čára Moravy! Za kterou dobu obešli bychom svou vlast, kdybychom ušli denně 30 *km*? (Pokračování.)

RUDOLF KOTOL.

Jihoslovanské školství.

(Statistický přehled.)

Před nedávnem uveřejnila „Hrvatska Kruna“, pravášský list zadarský, informativní článek o školství všech národů jihoslovanských: Slovinců, Chorvatů, Srbů a Bulharů. Článek ten je zajímavý a důležitý hlavně tím, že je pracován pouze na podkladě statistickém, a čísla, jak známo, mluví. Litovati dlužno jen toho, že některá data věci se týkající nejsou nejnovější. Sahají až do r. 1904. Doufám však, že přes tento nedostatek lze získati z celého článku jakéhosi aspoň přehledu o školství našich jižních bratří, že tedy můžeme si utvořiti dosti jasný a správný obraz o národním vzdělání jižních Slovanů.

Smutek se nás zmocňuje, uvažujeme-li o vysokém procentu analfabetů, přivoděném přirozeně z nedostatku škol národních a z nepatrného celkem kulturního uvědomění lidu, jenž nechápe ještě s dostatek nutnost školy a vzdělání pro život. Vinu nese konečně i ubohé materiální postavení učitelstva. Nesmíme ovšem mlčením pominouti důrazný krok ku předu, jenž se stal v posledních letech: založeno několik školských spolků, jmenovitě obranných, analogických našim školským maticím, jež si vzaly za úkol šířiti mezi zanedbaným lidem národní uvědomění, zakládati školy a takovým způsobem pracovati ku povznesení národa v ohledu materiálním i morálním. Zejména pěkných výsledků dodělala se v té příčině „Družba sv. Cirila i Metoda“ v Istrii, Kraňsku a Chorvatsku. Ještě jeden moment padá zde na váhu. Boj o dítky mají Jihoslované s námi Čechy společný sice, mnohem však těžší. Kdežto nám loupí a odnárodňuje dítky nepřítel jen jediný, Němec, jest naopak našim soukmenovcům na jihu bojovati o svůj poklad, o budoucnost národa se saní dvojhlavou: Slovinci s Němcem a Vlachem, Chorvaté s Němcem a Maďarem atd. Je to někdy až zoufalá práce, jak stěžují si sami učitelé, a nutno k ní veliké dávky čistého a nezištného idealismu, bez něhož výsledek nadlidské téměř námahy obětavých těch a nadšených učitelů rovnal by se, abych tak řekl, skoro nulle.

Nuže tedy, jak je postaráno o školství jihoslovanské? Na tuto otázku odpoví nám nejdůkladněji statistika.

Zastavme se především u nejbližších a jazykově nám nejpříbuznějších Jihoslovanů, u Slovinců. Stav jejich školství podává nám tabulka:

	V roku	obecných	středních	odborných	vysokých
Kraňsko	1908	414	1 priv. sl. gym. 1 vyš. dív. šk. 1 měšť. škol. 4 v. ut. gymn. 2 n. ut. gymn. 1 reál. utrakv. 3 u.úst. utrak.	27 řemesl. 8 obchod. 3 les. zeměd. 3 průmysl. 1 um. prům.	1 bohosloví
Štýrsko	1908	228 46 utrakv.	1 n. par. gym. 1 gym. utrakv.	—	—
Korutany	1908	3 privátní 88 utrakv.	—	—	—
Gorice-Gradiška	1905	175 2 utrak.	1 paral. gym. 1 učit. ústav	—	1 bohosloví
Terst (t. j. okolí)	1905	11	—	—	—
Istrie	1905	32	—	—	—
Hranice Štýrsko-uherská.	1904	6 maď.-slov.	—	—	—
Chorvatsko	1908	3	—	—	—

Co nás zarazí na první pohled, je velký počet utrakvistických škol slovinsko-německých, jichž je 142. Obecných škol čistě slovinských pak 866, z toho 3 soukromé. Celkový počet obecných škol činí 1008. Odhadneme-li sílu Slovinců na 1½ mill., připadá průměrně asi na 1500 duší jedna obecná škola. Potěšitelným je zjev — ovšem vzhledem k poměrům u ostatních národů jihoslovanských, — že je u nich pouze 20 analfabetů ze 100. Že se na poli školském děje Slovincům se strany Němců velká křivda, je všeobecně známo. A pochopíme to, uvědomíme-li si, že asi 100.000 Němců, kteří žijí na slovinském území, má 9 gymnasií, 7 reálek, 6 učit. ústavů, 14 měšťanek a na 200 škol obecných, zatím co Slovinci naopak na 1½ mill. obyvatelstva mají jen 1 a to privátní gymnasium, 4 vyšší a 2 nižší utrakvistická gymnasia, 1 utrakvistickou reálku, 3 utrakv. učit. ústavy, 1 vyšší školu dívčí a jen 1 školu měšťanskou. Jistě veliký to rozdíl: slovinská škola obecná na 1500 lidí a německá již na 500 lidí. V tomto faktu nemožno spatřovati něco jiného než onen známý německý „Drang nach Osten“, rozumí se ve formě pozmeněné. Pro nás je aspoň úporná houževnatost, s jakou se Němci derou ke břehům Adrie, jen pádným důkazem této jejich dobývačné politiky, již obětují vše. Než doufejme, že právo slovinské přece jen zvítězí, že Slovinci nezahynou v německém přílivu. Vydatnou pomoc získali by Slovinci v Chorvatech, kdyby přijali chorvatštinu za svůj spisovný jazyk a kdyby ještě více než dosud obraceli zrak svůj na bílý Zálžeb a jeho universitu. Je to, jak každému hned je jasno, chorvatské pium desiderium. Zase analogie poměru Čechů ke Slovákům.

Horší obraz jeví se u Chorvatů a Srbů, o nichž budeme zde jednati současně, jakožto národu jediném, lišícím se mezi sebou kromě méně významných vlastností náboženským vyznáním a písmem.

Chorvatských a srbských škol bylo :

	v roku	obecných	středních	odborných	vysokých
Istrie	1905	99 15 utrakv.	2 gymn.	—	—
Dalmacie	1908	428 24 priv.	4 gymn. 1 reálka 1 real. gymn. 1 ústav pro učitele 1 ústav pro učitelky 1 vyš. dív. škola	1 obchodní 1 nautická 1 zemědělská kurs pro stavbu lodí kurs kamenický	1 bohosloví kat. 1 bohosl. pravos.
Uhry	1904	156 137 utrakv.	1 dívčí lyceum 1 gymnasium 1 učitel. ústav 3 vyšší dívčí šk.	—	—
Chorvatsko	1908	1471	30 škol měšť. 9 gymnasií 11 real. gymn. 4 učit. ústavy 1 dívčí lyceum	1 obch. akadem. 2 obchod. školy 1 šk. nautická 1 lesnická 1 průmyslová několik řemesln.	1 universita skat. bohosl. 1 boh. pravosl.

	V roku	obecných	středních	odborných	vysokých
Bosna	1907	268 veřejných 126 konfes. 11 priv.	1 muž. paedag. 1 priv. žen. paed. 3 gymn. zemská 1 " arcibis. 2 " klášter. 2 reálky 21 škol měšť. 2 dívčí lycea	1 technická šk.	1 bohoslovi kat. 1 " prav. 1 " moh.
Srbsko	1910	1386	20 gymnasií 2 priv. niž. gymn. 1 stát. dív. gymn. 9 priv. " " 3 stát. vyš. dív. š. 3 priv. " " "	1 malířská 1 hudební 1 obchodní 1 priv. obchodní 2 hospodářské 1 zemědělská 1 pro tělocvik 1 řemeslnická	1 universita 1 bohoslovi
Černá Hora	1907	120	2 gymnasia 1 dívčí lyceum	2 rolnické 2 pro důstojníky	—
Turecko	1908	251	několik škol středních a dív.	—	—

Všech obecných škol srbochorvatských je dle tohoto přehledu na 4500 (přesně 4492). Dle toho připadá jedna škola při celkovém počtu Chorvatů a Srbů 8 a půl mill. asi na 1900 hlav. Rozumí se, že číslo to je v různých zemích různé. Tak na př. v Chorvatsku bylo r. 1911 čistě chorvatských škol obecných 1497, německých 27, 4 slovácké a 68 maďarských. Při tom bylo školou povinných dětí 396.118, ale jen 273.761 z nich chodilo do školy, což činí 69.11%. Tedy 30.89% dětí nepoznalo dobrodiní školy. V Dalmacii, Srbsku a Bosně je tato číslice ještě vyšší. Potom ovšem není divu, když slyšíme o závrtném přímo počtu analfabetů v jižních zemích slovanských. V Chorvatsku počítá se jich dle úřední statistiky 54%, v Dalmacii 61%, v Srbsku 80% a v Bosně dokonce 90%! Jaký to rozdíl proti nám! U nás je méně analfabetů než na př. v Bosně alfabetů. Člověka jímá hrůza a úžas, přemýšlí-li o tak vysokých číslech, která dávají nahlédnouti do duševní bídy našich jižních bratří. Zde je úrodná půda pro drobnou práci studentskou o prázdninách. A dlužno konstatovati, že studentstvo jihoslovanské chápe plně důležitost a hluboký význam podobné kulturní práce prázdninové. Bydlel jsem s chorvatským technikem, který mi vyprávěl — a já mu věřím — že o každých prázdninách naučí se svými kollegy 30—40 dospělých lidí číst a psát podle okolností. To je práce pro národ! Veřejnost o ní nemluví, noviny o ní nepíší, ale blahé vědomí záslužného díla je mladým nadšencům dostatečnou odměnou. A rodáci jejich jistě jim za to jsou a budou vděční. Vždyť taková duševní bída tíží velice! Osvětlí nám to příběh, jež znám od svého kollegy, slouživšího ve vojsku po 3 léta v Dalmacii. Tam prý na vojenských prachárnách nejsou nápisy, aby se k budovám nepřibližoval nikdo s ohněm a sice z toho jednoduchého důvodu, že by psaným výstrahám nikdo nerozuměl. Místo nich lze viděti dvě „luly“, dýmky křížem přes sebe položené. A takovému obrázkovému písmu porozumí lehce každý. Tato zajímavá epizodka zní sice

neuvěřitelně, ale dobře vystihuje žalostné poměry tamnější. Mimoděk se usmějeme, slyšíce podobného cos vyprávěti, ale úsměv ten je hořký, trpký . . .

I u Chorvatů vyskytují se ještě utrakvistické školy: v Istrii 15 chorv.-ital. a v jižních Uhrách 156 chorv.-maď. Kromě toho nalézáme v Dalmacii 24 soukromé školy postavené a udržované spolky (Školske družbe). V Bosně pozorujeme trojí druh obecných škol: veřejné, konfessiijní (katolické, pravoslavné, mohamedánské) a soukromé.

Tolik stačí říci o obecných školách srbochorvatských. Co se týká školství odborného a středního, nepodává statistika nic utěšenějšího. Mají Chorvaté a Srbi na celém svém teritoriu pouze 61 gymnasií, 9 učit. ústavů a 25 vyšších dívčích škol.

Zbývá pojednati o Bulharech, kteří mají:

	V roku	obecných	středních	odborných	vysokých
Bulharsko	1907	3148	104 měšťanských 11 gymnasií a reál. gymn. 5 učit. ústavů. 6 dívčích gymn. 4 žen. paedag.	1 technická 1 vojenská 1 obchodní 2 vyšší hospod. 7 niž. " 5 průmyslových	1 universita 2 bohosloví

N. B. V Turecku mají Bulhaři mnoho obecných i středních škol.

K bulharskému národu patří asi 5 mill. příslušníků. Dítka jsou vzdělávány skoro ve 3200 obecných školách a počítaje v to i školy v Turecku, je škol národních bezpochyby dohromady přes 4000. Jedna škola tedy stará se o základní vzdělání 1250 lidí. V království bulharském bylo r. 1907 školou povinných dítek (od 7—14 let) 471.538. To je téměř 12% všeho obyvatelstva. Skutečně do školy chodilo 88 žáků ze 100 a 62 žákyň. Dle těchto údajů je počet analfabetů u Bulharů ze všech Jihoslovanů nejmenší: u mužů obnáší asi 12%, u žen pak 38%.

O vzdělání žen není postaráno náležitě, což si ovšem přihlížejíce k mimořádným poměrům snadno vysvětlíme. Nejmenší péče věnuje se dívkám slovinským, kdež dívčí dorost je odkázán na jedinou vyšší školu dívčí v Lublani.

Dívky chorvatské a srbské jsou již na tom lépe. Pro ně existuje celkem asi 30 středních ústavů. Z toho jsou v rakouské polovině naší monarchie 2 školy (1 učit. ústav, 1 vyš. dívčí), v uherské 5 (2 lycea, 3 vyš. dívčí), v území anektovaném 3 (1 učit. úst., 2 lycea). Vysoko v tomto ohledu stojí Srbsko s 1 stát. dívčím gymnasiem a 3 stát. vyš. dívč. školami, vedle nichž soukromě je udržováno 9 gymnasií a 3 vyšší dívčí školy. Černá Hora postavila svým dívkám 1 lyceum. I v Turecku existuje několik dívčích škol srbských.

U Bulharů připadá na 1 mill. obyvatelstva 10 dívčích škol středních a sice je to 6 gymnasií a 4 učit. ústavy.

Smutná rovněž je úvaha o vysokém školství jihoslovanském. University jsou pouze 3: chorvatská v Záhřebu (neúplná, bez medicínské fakulty), srbská v Bělehradě a bulharská ve Srředci.*) Slovinci vysoké školy vůbec nemají. Domáhají se jí sice úsilně, ale dosud bezvýsledně. Povoleno jim pouze několik docentur na vysokém učení záhřebském. V Praze jim tato výhoda nebyla udělena. Tedy úhrnně asi 15 mil. Jihoslovanů nabývá vysokoškolského vzdělání jen na 3 universitách. Po vysoké škole technické marně se pídíme. Absolvovaní realisté jsou nuceni obracet se za vyšším odborným vzděláním do ciziny. A tu s povděkem musíme konstatovati, že velké procento Jihoslovanů — aspoň rakouských — chodí studovat na ústavy slovanské, jmenovitě na universitu a techniku pražskou, pak Lvovskou, na brněnskou českou techniku (nejvíce Dalmatinci) a tak pomáhá šířit myšlenku slovanské vzájemnosti; že část abiturientů je nucena z různých důvodů na snadě jsoucích studovati i německy, zejména ve Vídni, Št. Hradci a Innomostí, je samozřejmo.

Srbové chtěli se loni osamostatniti zřízením vysoké školy zemědělské, podobné vídeňské „Bodenkulturce“. Z tohoto důležitého projektu však — bohužel — sešlo.

Jak patrně, není pohled na jihoslovanské školství nejradostnější. Jsou bratři naši jižní utiskováni od svých sousedů hospodářsky i kulturně mnohem vyspělejších a silnějších, vláda sama ruce k dílu nepřikládá, ač je to svatou její povinností a utlačovaný národ nemá té síly, aby se o svá práva mohl hlásiti a po případě vybojovati si je. Platí to hlavně o Jihoslovanech rakouských. V samostatných státech jihoslovanských, jak jsme pozorovali, jsou poměry daleko lepší. A to právě je pádným důkazem pro pravdu tvrzení, že státní, politická svoboda znamená první podmínku rozkvětu a pokroku toho kterého národa. Dokud však ve zřízení každé školy bude se spatřovati se strany kompetentních míst politicum, ač je nutnost její naprosto prokázána, pak ovšem nemožno ku předu. Jsem jist však, poněvadž spravedlnost a právo přece konečně zvítěziti musí, že dostane se jižním utlačovaným Slovanům toho, co po právu jim dávno již náleželo a jenom ze zloby a strachu před slovanským nebezpečím jim odpíráno. Snad za jeden lidský věk bude procento negramotných rovnati se nynějšímu procentu gramotných. Vzdělání Jihoslované pak budou silnější nejen hospodářsky, nýbrž i politicky.

*) K bohosloveckým učilištím zde neberu zřetele, poněvadž jsou to ústavy zřízené dle potřeb jednotlivých konfessí a církevních provincií.

LEOPOLD BARTOŠ.

O žakovské knihovně.

Při letošší valné hromadě spolku katol. učitelstva byl přijat návrh, by „Vychovatelské Listy“ přinášely posudky o vhodných i nevhodných knihách pro žakovské knihovny, aby tak zvláště p. t. správce a ředitelé škol při zřizování nebo zásobování žakovských knihoven měli jakousi direktivu. Řekne se snad: Návrh neobsahuje nic nového. Ovšem, ale co do důležitosti své, myslím, nebyl nikdy tak místným, jako právě dnes, kdy pojmy: c t n o s t, m r a v n o s t, h u m a n i t a buď se sesměšňují, podceňují nebo stávají se zevním pozlátkem zdánlivé duševní vyspělosti, kdy principy výchovy člověka se množí jako houby po dešti, ba kdy výchova člověka po stránce duševní se zanedbává. Na podporu uvedeného návrhu přináším tuto stručnou svoji stať.

V příloze týdeníku „Hlasy z Pobečví“ v čís. 12. letošního ročníku četl jsem následující řádky: „I ve shonu dnešního života, v honbě za tak zvaným „štěstím“ trpce se pocituje, že veškera poesie života zmizela a zbyla jen prosa. Zvláště děti nemají již mládí, nemají pravé dětské radosti jako děti před třiceti, padesáti lety. Ty tam jsou doby, kdy scházivali se sousedé večerem vespolek, kdy přišly i jejich děti. Jaké to bývalo ticho v nízkých seelských jizbách, když naše milé babičky popustily uzdu své fantasií. Tu princezny zakleté, tu saň devítihlavá, tam rytíř, jenž mnohá dobrodružství zažil, než k svému ideálu dospěl. Děti, ba i velcí ani nedýchali, přáli princi, zlobili se na čarodějnika, plakali nad princezniným osudem atd.“ Těmito, jakož dalšími řádky měly „Hlasy z Pobečví“ dělati náladu pro divadelní hru „Princezna Pampeliška“, která se v Hranicích v té době měla dávat. Ale nebyla to pouze reklama divadelní hry, slova ta obsahují skutečně mnoho pravdy. V čem také? otáže se mnohý. Vždyť přítomná doba více než kdy jindy něžně, mateřsky láskyplně sklání se k dítkám, k té nejslabší části společnosti lidské! Heslo „Vše pro dítě!“ jež přítomná doba zrodila, jest nemalým toho důkazem! Nezapomínejme však, že veškerá ona péče o dítě vede se dnes jednostranně. Péče ta týká se hlavně oněch dětí, které téměř od kolébky musí kráčet cestou tělesného strádání a nedostatku. Zachránit je před úpadkem v hmotné bídě, zlepšit jejich životní poměry, aby nevyrostly sobě ku škodě a lidstvu na obtíž, zabezpečiti jim aspoň trochu onoho tepla „štěstí“, které plyne z pozemského blaha a životní spokojenosti, toť cílem dnešní péče o dítě.

Jak vidno vztahuje se starost o dítě v přítomné době hlavně k tělu, k zabezpečení hmotného pozemského blaha, zmírnění trpkého životního osudu. Tímto směrem řídí se i výchovná péče o děti v lépe situovaných rodinách, ba i ve školách. Zásadou dneška jest: položení zdravým tělem základ pozemskému blahu, pozemskému štěstí. Proto sporty, zábavy, jichž účelem jest tělesné otužování, podpora zdraví, tělesný výcvik a p., razí sobě cestu do výchovy rodinné i školní a nabývají převahy nad výchovou duševní, nad výcvikem duševním. Výchova duše přichází až na druhém místě, nebo macešsky se odbyvá. Za takových okolností nastává životu lidskému nová fáse, fáse to realistického materialismu, v níž poesie dětství

mizi. Dítě velmi záhy přestává býti dítětem a ve svých zábavách bere podíl na zábavách dospělých, jichž středem jest alkohol a tělesná rozkoš. Krása dětství, krása života vůbec tu mizí.

Tento realistický materialismus velikého pomocníka má v tisku, který dnes bohužel předkládá se i dítěti. A tam směřuje návrh na tétoši naší valně hromadě učiněný. Cílem jeho jest, aby školní mládež byla chráněna před mravním bejřím, které žakovské knihovny při nedostatečném dozoru v její duši rozseti mohou. Proto při volbě knihy do žakovské knihovny třeba dnes velké opatrnosti. Ani jedna kniha neměla by se do jejího obsahu zařaditi, aniž by nebyla předem námi přečtena. Zvláště p. t. správcové vícetřídních škol měli by se sami přesvědčiti o jakosti knihy, byť by mladší kollega tuto pro žakovskou knihovnu vhodnou uznal. Mnohdy dáváme se zlákat krásným vypravením knihy, snad i úředním doporučením jejím. Nezapomínejme, že i učebnice, čítanky jsou úředně schváleny, a co v nich jest nejen nesprávností, ale i duševního jedu! I Macharova „Čítanka“ byla immunisována, ale přes to byla po immunisaci z žakovských knihoven úředně vymýcena. „Lidovým čtením“ zůstává na dále.

Dostalo se mi letos ku schválení několik nově zakoupených knih pro žakovskou knihovnu. Byly mi dodány již vázány, t. j. napolo předem určeny, že každá má býti mnou schválena. Mezi nimi našel jsem 25. svazek „Osení“, knih to mladých čtenářů. Knížečka ta nese název: „Poupata, lirstka dětských radostí a strastí“. Autor její, Gustav Klika, píše v úvodu: „Posílám tuto drobnou knížečku dětských radostí a starostí tak, jak jsem je cítil a znamenal a jak je milovaný kraj stříbrného dědy a bílé jejich báby celým svým kouzlem podmínil. Šel jsem v šlépějích tiché dětské radosti, jejích snů, tužeb a nálad a jsa jejím šťastným svědkem, psal jsem tyto prosté řádky dětem o dětech, které dovedly v štěstí žít a štěstí tvořit, které dovedly žít s úsměvem na tváři a úsměv rozdávat, tak prostě, jako prosta je duše dětská, v jejíž čisté studánce našel jsem tento jednoduchý a přec nejvzácnější smysl zdravého dětství“. Po tak vzletném úvodu myslím si, to se potěšíš, a s chutí dám se do čtení. Jaké však bylo moje zklamání! Knížečka obsahuje osm článků, jejichž děj nevytryskl ze studánky prosté dětské duše, ale spíše z kalužiny pustého uličnictví. Patř autor nekráčel ve šlépějích tiché dětské radosti atd., ale snesl tu ukázky hrubosti dětí sotva pětiletých, na které, jak sám praví na str. 13., byla rákoska vždy připravena u kamen za obrazem. Nuže, vizme ony děti, které dovedly žít s úsměvem na tváři, a které dovedly úsměv rozdávat!

Hrdinové všech osmi obrázků jsou: pětiletý kovářovic Josífek, jeho kamarád stejný věkem Tomšík a Marjánka Luckých.

V prvním článku Josífek strouhá šavli, kterou dle rady Tomšíkovy může píchat kocoura, až bude spát na kamnech. (Strana 10). Tomšík láká Josífka ze světnice. Josífek nesmí z domu, musí dávat pozor na husu, která sedí na vejcích ve hnízdě ve světnici za postelí. Josífek ví, že husa má pod sebou šestnáct vajec. Za dalšího hovoru chlapců husa, vstane a randá ke dveřím. Tomšík ji vypustí. Hoši mají starost, aby se vejce nezastudila. Nejdříve rozdělávají u hnízda ohýnek, aby se vejce zahřála. Když vidí, že

by hnízdo shořelo, sednou si oba na vejce. Nic si z toho nedělají, že jim kalhotkami mokro prostydá. Když husa se vrátí, chtějí se jí hoši pochlubiti, jak opuštěné hnízdo opatrovali, a tu teprve zpozorovali, že jimi rozmačkaná vejce tekou jim po kalhotkách.

V druhém článku líčí se návštěva Božího Hrobu. Zvláštní při tom jest, že děti, které jinak v celé knižičce velmi rozumně nad svůj věk mluví, právě v kostele staví se hloupými. Josífek v kostele nahlas spustil: „Maminko — pojdte odtud — tady nemají ty husary!“ (Pernikové).

Tendence třetího článku jest velmi patrná: sesměšnit svátost křtu. Tomšík hádá se tu s Marjánkou. Tato o své hadrové panence tvrdí, že je to holčička. Tomšík to popírá. Kdyby to byla holčička, musela by prý býti pokřtěná a musela by míti tatínka a maminku. Josífek jest při Marjance a praví, kdo ví, jest-li už ji babička nepokřtila, když ji Marjance dala. Tomšík se opět vzpírá, že prý děti křtí velebný pán v kostele. Marjánka vyčká si proto na velebného pána. Když právě jde kolem, jde k němu a praví: „Velebný pane, Tomšík se směje mé panence, že to není holčička, že není křtěná. Prosím vás, já bych ráda měla holčičku křtěnou“. Velebný pán vezme panenku do rukou, zadívá se na ni a vrátí ji Marjance se slovy: „Tak, holčička už je pokřtěná“. Nevím, který kněz by tak jednal. Když pan autor snižuje svátost křtu, myslí si, že by i kněz podobně musel jednati. Ale to není ještě vše. Brzy byl velebný pán obklopen dětmi, které, když dověděly se od Marjánky, že jí pokřtil panenku, přinášely: panáka, pannu, havíře, koně, vojáka, šavli ano i kozle a velebný pán všechny věci křtil jako Marjánčinu hadrovou panenku.

Ve čtvrtém obrázku chtějí hoši vyhověti Marjánčinu přání a poříditi pro její panenku kočárek, jaký má paní učitelová. Kočárek zastane krabička. Jen koleček nemají. O těch ví Marjánka a poradí chlapcům, že kolečka jsou v hodinách. Tu hoši mísidlem shodí hodiny se stěny a kladivkem je rozbijí, aby se zmocnili koleček a mohli dohotoviti kočárek. Děti viděly také, že pan fořt, když potká pana učitele a paní učitelovou na procházce, dává p. učiteli šňupati. Tomšík chce napodobiti pana fořta. Josífek dělá pana učitele a Marjánka paní učitelovou. Leč schází tabák. Ten nahradí „kolínská cikorie“. Tomšík zmocní se celého balíčku, sám pilně šňupá a častuje na procházce nejen Josífka, ale i jiné hochy. Frantik Vrtišů zalepí si cikorkou celý nos, že stěží mluví a Pepík z hospody nasype si cikorky do očí, až si je musí v potoce vymývat.

V pátém článku přicházejí naši „hrdinové“ za vyučování do školy, aby p. učitel rozhodl, zda Josífkova kudla jest pěknější než zahradnický nůž pana učitele. Pan učitel uklidní děti a posadí je na chvíli do lavice mezi ostatní žáky. Právě vypravuje pohádku, jak Petříček dostal se do nebe. Petříček je chudý sirotek. Slouží. Pase ovce. Hospodář je dobrý, hospodyň však ukrutná. Jednou zaběhla se Petříčkovi ovečka. Petříček plný strachu ji hledá. Najde ji konečně v lesní tůni. Petříček skočí pro ni. Petříček octne se, ani neví jak, s ovečkou v novém světě. Doví se, že jest v nebi. Pan učitel „chytře“ zatají, že Petříček se v tůni utopil. Následek toho viděti v šestém článku. Děti pasou housata a kozlata v lese u potoka. Tomšík

rád by jako Petříček dostal se do nebe. Chytne kozle, vhodí je do potoka a sám vrhne se do vody. Co teď následuje stydno opakovati. Kozle udivené začne Tomšíka mocně trkati tam, kde kalhotkami vykukovala bílá košilka. Tomšík, kterého chladná voda vyléčila, volal a prosil o pomoc. Josífek spěchá k potoku. Stará husa byvši zlákána cípkem jeho košilky, chytne Josífka za něj a drží jako kleštěmi. Konečně Marjánka pomůže oběma. Josífek slibuje huse pomstu. Tu vykoná starostův Tona. Chytne husu, Marjánku musí svléci punčochu, kterou Tona huse navlékne přes hlavu na krk a husu pustí. Josífek s otevřenou hubou sledoval prý zoufalý let potrestané husy a Marjánka plakala pro — punčochu. Ejhle, láska dětí ke zvířatům!

Sedmý článek. Do vesnice přijde loutkové divadlo. Děti jsou přítomny prvnímu představení: Maxmilián a dívka. Doma chtějí děti divadlo napodobiti. Tomšík hraje Maxmiliána, Marjánka dívku. Jevišťe jest lavice u kamen. Aby se oba od loutek nelišili, Josífek uváže jim na palce provázky, lehne na vrch kamen a provázky pošubává, řídě tak hru.

V osmém článku děti toulají se mezi zahradami, po poli, po hájku. Nejvíce skotačí na stráni nad potokem. Uříceny ustanou od hry. Dostaví se žízeň. Srkají vodu z dlaně. V tom se Josífek vzpomíná a napomíná ostatní: „Nepijte! Jsme rozpáleni! A stonali bychom!“ Na to všechny tři svalí se na strán a vystaví svá břicha slunci, aby ono zahřálo vypitou studenou vodu, aby se nerozstonaly. Děti usnou. Klasy nad stráni udiveně prý se rozmluvily, co že ustala tak brzy rozkošná dětská hra!

Skutečně velmi „rozkošné“ příklady dětských radostí a starostí pan autor ve své knížce uvádí! Dost divné, že pan autor, kráčeje ve šlépějích tiché dětské radostí, jejich snů, tužeb a nálad, nevyčítal nic jiného z mládí dítěte, než těchto několik kousků mladistvé a již tak rafinované dětské rozpustilosti. Musí to býti prapodivný obraz šťastného mládí dítěte, který sobě on sám ve své fantasii vykouzli. Pakli jeho knížečka jest sepsána v moderním duchu přítomné doby, tu nezbyvá, než zvolati: S Bohem, ty krásné mládí! S Bohem, ty pohádkové zlaté dětství! Pakli takovou četbu schvaluje a také předkládá pokrokové učitelstvo svému žactvu, pak farizejstvím jsou slova kol. Veselského, který ve svém referátu „Náš dorost a kniha“, proneseném na valném jeho sjezdu letos v Boskovicích, pravil: „Při výběru knih třeba opatrnosti největší, aby knihou mládež ve směru krásna a lidskosti vedena byla“. Knížka tato nehodí se ani do rukou dospělých, ani do rukou dítěte. Dospělému jest obsah její moc hloupý, — bystrému duchu dětskému jest jenom návodem k takové rozpustilosti, o níž se velké části zdravých dětí dosud ani nezdálo.

Kollegové, očistou knihoven žakovských od podobných spisů vykonáte kus vychovatelské práce. Proto k dílu! Zkušenosti své v tomto směru nabyté neopomeňte zde uveřejňovati!

Vychovatelství.

Systematische Anleitung zur Willens- und Charakterbildung. Ein Buch speziell für Philosophen, Pädagogen, Geistliche, Lehrer und Selbstkultur, von Dr. Engelb. L. Fischer. Verlag: Gebrüder Paetel, Berlin 3.60.

Vynikající katolický filosof zašel v této své práci na pole výchovné, a jako jinde, tak i tu podal věc skutečně zdařilou. Vůdčím motivem byly celé práci předně motto z Levyho: Jeder muss sich wieder immer sagen, dass heute die Erziehung des Willens das dringendste Geschäft für ihn ist, a citát z Roosevelta: „Der Intellekt steht hoch, aber der Charakter höher“. V části I.—V. podává se charakteristika tělesného a duchovního, poměr tělesného a duchovního, základy ducha a jich vztahy, zkoumá se vůle a její hlavní směry; v této theoretické, jasně a zajímavě podané části klade si autor filosofické základy pro části další věnované více praktické otázce. V části VI. promlouvá o vzdělání vůle povšechně; V části VII.—XI. o indirektních prostředcích vzdělání vůle: Hygienická kultura; intelektuální kultura; citová kultura; esthetická kultura; kap. XI. pak rozebírá přímé prostředky vzdělání vůle (tělesná a duchová cvičení). V poslední kapitole rozebírá podstatu a požadavky charakteru. Blíže rozebírat toto dílko skoro nemožno; jeť tu snešeno tolik lásky, tolik životní zkušenosti a moudrosti, nasbírané v bohaté a plodné práci autorově, tolik nových prostředkův a pokynů, že možno je se spokojit poukazem: tolle, lege. Překladem by bylo mnohému i u nás velice poslouženo. V. Lankaš.

Miláček všech moderních hlasatelů výchovy individuální, filosof B. Nietzsche, kdysi řekl: „Nemiluji zemi strdí a mlékem tekoucí, ale buď velebena vše, co činí člověka tvrdým!“ Těmito slovy měl snad básník-filosof na mysli ono výchovní hýčkání, jež chovanci ponechává ve všem vůli a z vůli a tím jej jenom činí pohodlným a nikdy jej nenavykne sebezpírání a sebezapírání. Účelem výchovy přece není a nikdy nebude dítěti co nejpečlivěji všechny obtíže a překážky z cesty odstraňovati, ale spíše jeho energii tak cvičiti a posilovati, aby jednou všechny nesnáze života vítězně a čestně dovedlo překonávati. Život je boj a tím asi zůstane. A jako k boji každý voják se připravuje dlouholetým výcvikem, tak i člověk jenom ustavičným cvičením v přemáhání svých nálad a pohodlí sílí svoji životní energii — poslušností. (Vychov).

Moderní circulus vitiosus. Moderní člověk netouží už po zábavách, nýbrž po sensacích a dráždidlech. Vzrůstající potřeby vyvolaly industrialismus a vždy hladové průmyslnictví vyvolává zase nové potřeby, aby se nasýtilo; vyhovuje zvýšeným potřebám životním. Přemýšlí a studuje, jak ukojiti lačnost a zvědavost a chtivost moderních lidí — na př. biograf. Toto moderní rozpětí života bude také hrobem moderní kultury. Stálá evoluce? Kdo v ni věří? Nebude-li lidstvo záhy vedeno k střídmemu užívání požitků, k rozumnému šetření prostředků přírody i vlastních sil, nebudou-li lidé soustavně vychováváni ke spořivosti a strádání, nastěhuje se do společnosti znechucení života, stagnace v populaci a revoluce.

Vyučování.

Hromada písku pomůckou v učbě zeměpisné. V „Kom.“ pojednává Kar. Krivý zajímavě o tomto vděčném thematu. Zeměpisnou učbu lze skutečně značně oživit a vyhověti zásadám „Vyučuj názorně a zajímavě“ bez obavy, že bychom „takovýmto hraním mařili

čas“, jak sem tam nějaký kožený paedagog uzná usouditi. Je-li vše předem připraveno, jde práce hravě vpřed, před očima dětskýma rychle vzniká kopec, hora, velehora, údolí, pohoří s řekami, lesy, ledovci, železnicemi, vesnicemi a městy. Tvořice na př. velehoru posypeme vrchol její roztlučanou křídou, střední její skalnatá část pod sněhovou čarou až k oblasti pastvin a lesů jeví se nám v přirozené barvě písku, pastviny a lesy lze znázorniti buď drobnou travou a malými větvičkami jehličnatých stromů nebo ji celou posypeme zelenou práškovou barvou. Silnice označíme bílou vlněnou niti, železnice červenou a řeky modrou. Lze znázorniti dobře pojmy: hora, pata, úbočí, vrchol, láz (svah pozvolný) stráž, stěna, štít, homole, kupa, lysina, pohoří, hřbet, rozsochy, hřeben, proluka, sedlo, soutěska, průsmyk, cesty, tunel, údolí podélné a příčné, kotlina, řeka, pramen, řečiště, břeh, bystřina, přítok, vodopád, potok, horní, střední a dolní tok, ústí, jezero, řeka hlavní, moře, lávky, mosty, železniční mosty, vesnice, městečka a města (lepenkové kroužky různé velikosti). Objasnění těchto pojmů neděje se na pískovém reliefu najednou, ale lze si práci tuto rozdělit na 2–3 hodiny. A dětem bude taková prostá hromada písku milejší nad drahocenné hračky.

Sjezdy.

Festnummer der österr. pädag. Warte anlässlich des I. Internat. Kongress für christl. Erziehung.

Krom životopisných náčrtků kard. Merciera a prof. Willmanna nalézáme v tomto čísle práce mnoha účastníků na I. internacionálním pedagog. kongressu. Willmann zastoupen je kratší přednáškou: *Stimmen über den Kultus als Erziehungsmittel*. Překladatel Mercierova „Psychologie“ zastoupen delší odborně zpracovanou prací: *Entstehung und Bedeutung der experimentellen Psychologie*, v jejíž II. části se zabývá stanoviskem Mereierovým k filosofii Wundtové a experimentální psychologii. Mercier je náhledu, že „die anthropologischen Fundamentallehren des Aristoteles und des heiligen Thomas von Aq. gekräftigt aus der Prüfung hervorgehen, der wir sie unterworfen haben, indem wir sie den herrschenden Ideen der zeitgenössischen Psychologie gegenüber stellten“. Tímto oprávněným tušením budoucího vítězství je prosycena veškerá filosofie Mercierova. Bystrý myslitel R. Eucken, doznává, že dnes možno počítat jen se dvojím světovým názorem: Kantovým kriticissem a agnosticissem a aristotelo-thomistickým reálním idealismem. Toť dva duchovní spolu zápasící světy, jak je Eucken předvádí ve svém díle „Kampf zweier Welten“. Pro Merciera a jeho následovníky je jisto, že vítězství se přikloní k nim.

Proto je žádoucí, aby i exper. psychologii od křesťanských filosofů se věnovala co možno největší péče, i když je jim jasno, že pouze na experimentálním bádání nelze vybudovati nové psychologie. Poněvadž psychologie, jako pedagogická psychologie zkoumá základ jakož způsob pedagogické činnosti, byl obrácen experiment i na pole didaktiky a pedagogiky, a mělo se za to, že exaktní, experimentující přírodní věda bude moci určit i vyučování a výchovu. Zda experiment v psychologii a pedagogice může nahraditi starou psychologii a pedagogiku a učitelé poskytnouti spolehlivou oporu v jeho pedagogické práci, zodpověděl Habrich na kongressu.

Jezuita Cathrein rozebírá otázku, zda škola má býti „Erziehungs- oder Unterrichtsanstalt“, jejíž dnes všeobecné nářky slyšeti, že škola mnoho vyučuje a málo vychovává. Škola dle něho musí též výchovně na dítě působit, ale v prvé řadě a především musí býti a zůstati „Unterrichtsanstalt“. Ve výchovné práci lze se školou vždy jen na druhém místě počítati a „es ist verkehrt, den Schwerpunkt der Erziehung an der Familie in die Schule verlegen zu wollen“.

Prelát Dr. Giesswein zastoupen prací: *Über sociale Erziehung*. Dětské myslí je třídní duch a boj něco nepřirozeného a cizího; teprve okolí mu to vše vočkuje. Proti tomuto zhoubnému vlivu musí pracovati křesťansko-mravní výchova. Vše, co máme, máme od Boha a z práce svých spolubližních. Vychovatel proto stále poukazuje na tento důležitý moment a rozvíjej a pěstuj cit solidarity a cit mravní povinnosti; neboť každý člověk žije z práce jiných, je dlužník, a proto povinnen, dle sil svých pracovati a tak dluh svůj bližnímu, společnosti splatiti.

„Über- und Unterschätzung der Pädagogik“ je příspěvek ředitele Ot. Hornicha. Probíráje vliv starověku, křesťanství a středověku novější doby na pedagogiku, míní, že doba naše, ač s pýchou se zove „stoletím dítěte“ a o výchovných otázkách velmi krásně mluví dovede, nezdá se býti přesvědčena, že u Erziehungs- und Bildungsfragen einer wissenschaftlicher Behandlung wert und fähig seien“. A kousavě podotýká: „Wie werden künftige Generationen unsere Zeit belächeln, die zwar die Bodenkultur und die Tierarzneikunde der wissenschaftlichen Betrachtung für wert hielt, nicht aber die Erziehung und Bildung des eigenen Nachwuchses?“ Hornich hledá důvody k tomuto podivnému jednání a vidí je v zanedbávání pravé filosofie na universitách, jediný system z tolika si odporujících filosofických systemů XIX. století se ukázal „als tragfähig für die Pädagogik“. Ostatní zůstaly pro pedagogiku neplodny a vedly a vedou zrovna k absurdnostem. „Was soll dem Erzieher eine Psychologie ohne Seele, eine Ethik, welche keine absoluten Werte kennt, eine Metaphysik, welche mit dem Zweifel an der objektiven Erkennbarkeit der Dinge über, ausser und in uns ganz dem Skepticismus verfallen ist?“ Vychovatel potřebuje jistoty o podstatě člověka, o jeho místě ve světě, o mravním řádě a o mnohých otázkách bytí a jednání, o nichž agnosticismus dovede jen říci své ignoramus, i (gnorabimus). „Wie sollte alte eine so lässige Mahnerin, Fragerin und Warnerin, wie es die Pädagogik ist und sein muss, an unseren Fachschulen, an denen die Zweifelsucht, diese „Grimasse wahrer Wissenschaft“ herrscht, willkommen sein? Rozumně soudící lidé musí viděti, že autorita a tradice tímto osvětářským jednáním jsou vážně ohroženy; a ohlížeti se po pevnějších oporách, po ideálních principech, „weil diese als Lebenswert der Wissenschaft und die sociale Bindegewalt zugleich wirken“.

Ot. Hornich pak končí: „Im antik-christlichen Idealismus der immerwährenden Philosophie findet auch die Pädagogik das, was sie zu ihrer wissenschaftlichen Gestaltung braucht“ a děkuje Prozřetelnosti za muže, Willmanna, který „mohutným duchem a plamenným slovem proroka, připomenul nám idealismus, ukrytý ve starověku, křesťanství a našem lidu“.

Práce Gersterova „Das individuelle Moment im der Erziehung und im Unterricht“ upozorňuje na potřebu individualisování.

Francouzský příspěvek prof. Dr. Dèvanda „La Punition psychologique“ shledává trest pro výchovu potřebným; nepřijme-li však dítě trestu vniterně, ničeho jsme nezískali.

„Gegen den Geist der Pietätlosigkeit in der modernen Schule“ von Dr. Meyers. Dnes možno opakovati slovo Goetheho: „Wie rasch ist doch diesem Geschlecht das Gefühl der Ehrfurcht abhanden gekommen“. Vlivem koho? Mladší generace učitelstva, která odkojena nesprávnou filosofií, ve jménu špatně rozuměného kultu osobnost a individuality začala i školu uváděti do kolejí neúcty. Úloha křesťanských vychovatelů bude a musí býti provésti záchranný čin — z lásky k lidu a rodině a dítěti a školu chrániti „vor dem Geiste der Pietätlosigkeit, des allenshalben in ihre Mauern einzuziehen droht“.

Známý odborník Weigel v článku „Exakte Pädagogik“ popírá, že by křesťanská

výchovově musila odmítnouti exaktní bádání. Naopak, jen získá, bude-li v pravé míře i v tomto oboru pracovati.

Anna Weigl v článku: „*Gedanken zur abschliessenden höheren Mädchenbildung*“ přimlouvá se za to, aby byla dívkám poskytnuta příležitost, přiváděti je k ideálům křesťanské matky a ženy. Tři pole budtež tu pěstována: *Familienerziehungsllehre, Hauswirtschaft, Kulturkunde*“.

Zajímavé obrázky moderní sociální péče načrtává Pernin v článku „*Pariser Bilder Socialer Fürsorge*“. Franc. klerus snad zasloužil dříve výtky, že uzavírá se před lidem a jeho potřebami, dnes však účinně a se zdarem pracuje na tomto novém poli misijnářské činnosti, pamětliv slov Delbosových: „Netřeba nám choditi až do pralesů, abychom ctitelům fetišů kázali evangelium; máme jich dost v Paříži“. Mnoho bychom se mohli od těchto moderních evropských misijnářů učit. Jich činnost by zasloužila pilného studia a aplikace.

Řiditel Roegirs z Belgie probírá „*Generation et Heredite*“ a odvozuje z nich hlavně povinnost rodičů vychovávat své dítě; jeť výchova jen nepřetržitě zplozování. Jest-li jisto, že máme z velké části své fyzické vlastnosti od otce a matky, bude pravda řekneme-li, že zákon dědičnosti zdvojnásobňuje zodpovědnost rodičů vzhledem k jistým povinnostem týkajícím se života; nejen pro sebe, ale i pro potomstvo, mají povinnost starati se o zachovávání všech zdravotnických předpisův. Tu musí poučováním i škola zasáhnouti, a dozor lékařský též mnoho bude moci vykonati ku potírání četných poruch již v mládí, dokud zlo není ještě zastaralé.

Lankaš.

XXIII. eucharistický kongress v prostřed září ve Vídni konaný podal přese všechno štvání pokrokových živlů skvělým svým průběhem a zejména velkolepým průběhem průvodu v neděli, 15. září důkaz síly a uvědomělosti rakouských katolíků, kteří neváhali způsobem okázalým přesvědčení své náboženské projevit. Počasí bylo celkem nepříznivé, deštivé, ale kázeň zástupů přes to vzorná. — Co se proti sjezdu zvláště na Moravě a v Čechách podnikalo, je prostě úžasné; zajímavo je, že Židé buď přímo či nepřímo skrze přihlouplé volnomyšlenkáře zjevněji tu vystupovali než mají ve zvyku. Na oklamání katolických účastníků vydávány letáky s pobožným zevnějškem, v nichž zuřivě na sjezd a církve útočeno. Sjezd vykřikován za demonstraci politickou, ačkoliv v přednáškách ani ve schůzích slavnostních o politiku ani nezavadil. — Výstava náboženského umění se sjezdem spojená podala mnoho svérázného a proti zručnosti a úpadku v umění občanském cenného; ke kongressu družil se sjezd mezinárodní ligy katolických žen, na němž m. j. projednávána otázka vyššího ženského vzdělání bez nebezpečí víry a usneseno vybízeti dívky k hojně návštěvě vyšších škol, — a I. mezinárodní sjezd pro křesťanskou výchovu a mezinárodní sjezd katechetický, v nichž však hojně, velmi cenné návrhy narážely na různé poměry školské v různých zemích. Českým účastníkům vyhrazeny byly tři chrámy. Ve francouzském odboru m. j. usneseno založiti mezinárodní ligu katolických lékařů, kteří by pečovali o včasné zaopatřování nemocných, což bude brzy třeba i u nás učiniti. — Vídeň dosud nezažila takového přílivu návštěvníků: úřadovna sjezdu sama ubytovala přes 58 tisíc osob, hotely byly plny a mnoho účastníků bydlelo u známých. Za jednotlivé noci platily se průměrně 3 K, za hromadné stravování 1·50 K denně; ceny potravin nikterak nestoupily. — Příští kongress konati se bude napřesrok na Maltě.

Syndikování, organisování učitelé francouzští usnesli se na schůzi v Cherbourgu pěstovati ve školách antimilitarismus, spolupůsobiti s anarchistickou *Confédération générale du travail* a podobné hezké věci, tak že jim i socialistická vláda důtklivě vzkázala, aby toho nechali a organisaci zrušili a „*New-Jork Herald*“ (beznáboženský list) podotýká k tomuto výkvětu desítiletí volné (beznáboženské) školy státní: „Vzbuzována v nich

(učitelích) domněnka, že mají přístup do skladišť obecných ideí. Oni však chovali se v sociologii jako divoch ve skladišti optikové: všechny precizační nástroje vyplenili, ale nevědouce, jak s nimi zacházeti, ověsili jimi jako ozdůbkami krky své a tančí teď kankán. Je to podívaná smutná i směšná zároveň. —

Tento posudek přiléhá dostatečně k činnosti i českých „organiso­vaných“ učitelů; stačí přečísti několik čísel „Česk. učitele“, „Uř. novin“, „Věstníku“ a p., aby bylo možno to přiznati.

Katechetický kongress ve Vídni. V posledních dvou desetiletích jevílo se na všech stranách celé Evropy mocné vření katechetské, které podporováno a živeno katechetskými kursy v Mnichově a Vídni, dospělo konečně k mohutnému projevu v zájmu pro katechetiku kongressem pro katechetiku ve Vídni. Jeho účelem je vyučování náboženství tak zdokonaliti, aby docíleno bylo co nejvíce největšího užitku pro život náboženský.

Katechetický kongres má to, co v theorii na základech moderní psychologie, paedagogiky a didaktiky bylo docíleno, též v praxi uvésti.

Po tříleté přípravě došlo konečně k uskutečnění kongressu, že myšlenka byla zralá, to dokázala ohromná účast na kongressu — přes 800 účastníků — ze všech zemí a národů říše rak. uherské, jakož i z Německa, hlavně z Bavor a Saska.

Základem jednání na kongressu byly tiskem vydané 3 svazky „základních myšlenek“ a „referáty kongressu pro katechetiku“. Referáty vytištěny, od účastníků prozkoumány — a vedla se hlavně debata o nich.

Zastoupeny byly oficielně všechny diecése rak. uherské, všechny katechetské spolky v říši existující.

Zahajovací schůze byla ve čtvrtek o 1 hodině v Rathauskelleru. Uvítací pozdravy zahájil kanov. Kundi a prelát Svoboda — pak následovaly pozdravy jednotlivců, z nichž obzvláště vynikly pozdravy kazatele Stieglitze z Mnichova, předsedy katol. učitelstva z Německa, E. Müllera, předsedy katol. spolku vídeňského, msgra Volného, Dra. Jagiče ze Záhřebu, který byl obzvláště vřelý a přál si jednoty z Vídne ve věcech národních. Mezi jinými pozdravil za Uhry předseda katechetského spolku uherského, pražského a a mnozí jiní.

První společná schůze byla ve slavnostní aule universitní. A byla slavnostní. Dostavili se J. E. kardinál dr. Nagl, ministr kultu a vyučování Hussarek, předseda Lvovy společnosti princ Lichtenstein, zástupce vídeňského starosty Dr. Porzer, prelát Dr. Wimmer, děkan theol. fakulty, Dr. Wolfsgruber, který zahájil schůzi a ze života velikého katechety Origena vylíčil příběh, jak dva jeho žáci sv. Řehoř Divotvůrce a jeho bratr s ním se loučí. Buďte přátelé, anděly strážci dětí sobě svěřených, jako byl Origenes svým žákům.

Pozdravem nadšeným uvítán J. Ex. ministr Hussarek. Se zájmem velikým vítá kongress v době, kdy škola je ve znamení vývoje. Tento vývoj spěje k tomu, aby děti nejen pravdy náboženské znaly, nýbrž dle nich i jednaly, aby vzděláváno bylo srdce a charakter. Těší se ze všech našich snah, ale obzvlášť za důležité pokládá — postarati se o dobrou knihu pro mládež — a já bych byl šťasten, kdybyste v tomto ohledu věc dobře rozluštili. Na prohloubení vzdělání ať slouží cesty do Italie a Sv. Země. Vláda sleduje vaše snahy a je ochotna snahám vašim vsířic přicházeti Salus. iuventutis summa lex esto. Kéž simě božské na dobrou půdu padne a přinese užitek stonásobný.

Návštěva byla ohromná tak, že v I. sekci nestačil sál theol. fakulty a přestěhovala se do slavnostní auly.

V debatách střídá se nálada pro metodu mnichovskou a vídeňskou — debata je živá a v pravdě akademická.

V referátu „o věrouce“ zdůraznil prof. Dr. Deimel, že třeba učiniti demarkační linii mezi vědou a vírou a to na podkladě encykl. Lva XIII. „Provindentissimus Deus“ aby žák přesně byl poučen, co jsou články víry. Po živé debatě o předmětu tak obsáhlém a těžkém přijat jednohlasně návrh: připojit k učebnici část čítankovou jak u nás už Dr. Kašpar učebnici napsal.

Univ. prof. v Solnohradě Dr. Seipel referoval o mravouce na střed. škole, žádaje, důkladnější pojednání části všeobecné, přeje si, aby všude žákům se ukazovalo, jak i ty nejtěžší povinnosti a předpisy morální jsou vlastně lehkými a nutnými pro každého charakterního člověka.

Odpoledne po referátu univ. prof. Dra Rauschena z Kolína po 2hodinné debatě usnešeno: míti na zřeteli poučný účel historie církevní s charakterem apologetickým jemu podřízeným; vypustit všecky bludy starověku, pokud možno upravit učebnici na menší paragrafy odpovídající pensu jedné učebné hodiny, zachytit obraz té které doby na jednotlivých osobnostech a ilustrovat učebnici obrazy a mapami vhodnými. Přítomní Rusini žádají, aby nebyli považováni za heretiky — jak v praxi se děje — protože jsou kněží ženatí a mají rodiny, aby o učebnicích zvláštní zřetel k tomu byl brán a žactvo dobře informováno.

První zemský sjezd českých sirotčích spolků a sirotčích rad v markrabství moravském dne 3. října 1912 v Brně.

První sjezd moravských českých sirotčích spolků a sirotčích rad konán 3. října t. r. v zasedací síni moravského zemského sněmu za předsednictví c. k. místodržitelského viceprezidenta p. Viktora Houdka a náměstků c. k. dvorního rady p. Frant. Navrátila a c. k. rady vrchního zemského soudu p. Bohumíra Šašecího.

Prostranný sál sněmovny a veškeré galerie byly úplně obsazeny delegáty sirotčích spolků a sirotčích rad ze všech částí Moravy a mnoha vzácnými hosty.

Předseda zahájiv sjezd heslem J. Veličen. „Vše pro dítě“ uvedl veškeré za 4 léta vykonané práce české zemské komise pro péči pro mládež moravskou a organizaci veškerých sirotčích spolků moravských. S potěšením poznamenal, že tyto již ve všech téměř okresích jsou utvořeny a vyzval všechny stavy, aby přání J. Veličenstva „Vše pro dítě“ ve skutek hleděly uvést. Z té příčiny svolala česká zemská komise pro ochranu dětí veškeré sirotčí spolky a sirotčí rady, aby porokovaly o aktuálních otázkách ve věci té.

Po té vítá zvláště náměstkyně J. Excel. zemského hejtmana p. dra. šl. Koudelu, jako zástupce zemského výboru, přítomné říšské a zemské poslance, zástupce ministerstva spravedlnosti c. k. vrchního zemského radu Dvořáčka, zemské školní insp. Ouředníčka a Krondla, jakož i zástupce samosprávných úřadů a j. korporací. Vyzývá shromážděné, by povolali J. Veličen. „Slávu“ a vyžaduje si svolení, by mohl zaslati kabinetní kanceláři holdovací telegram. Předčítá došlé telegramy a příписy a to: od c. k. ministerstva spravedlnosti, místodržitele moravského, biskupa brněnského, české zem. komise z království, Národní jednoty pro jihozápadní Moravu a j.

K slovu přihlášen p. dr. šl. Koudela: Omluviv J. Ex. p. zemského hejtmana vítá jménem zemského výboru sjezd ujistěním, že zemský výbor s potěšením sleduje blahodárnou činnost sirotčích rad a sirotčích spolků, s radostí uvítá veškeré pokyny a rady, jež vyjdou z tohoto sjezdu a přeje jednání sjezdovému nejlepšího zdaru.

Na to ujal se slova p. zemský školdozorce Krondl: Zemská školní rada s potěšením sleduje, jak sirotčí spolky a sirotčí rady úsilovně spolupůsobí při výchově mládeže, jednak tím, že přidržují děti školou povinné k řádné školní návštěvě, jednak že dohlížejí na ně

i v době, kdy vliv školy již přestal. Jménem zemské školní rady vítá srdečně tento první sjezd, v němž spatřuje důležitý krok ku předu ve výchově mládeže mravně ohrožené a přeje mu taktéž nejlepšího zdu.

Slova ujal se pak první referent sjezdový pan rada zemského soudu Frant. Mézl o thematě „Naše organizace a nejbližší naše úkoly“. V poutavé přednášce uvedl: U všech civilisovaných národů spatřiti lze veliký pokrok v péči o mládež mravně ohroženou a opuštěnou; proto také národ náš nemohl zůstatí pozadu a v poslední době téměř ve všech okresích zřizeny byly sirotčí spolky a sirotčí rady, vytknuvše si též úkol. Však pouze soukromá dobročinnost tu nestačí; jest nutno veřejně na sjezdech a tiskem dovolávatí se podpory mravní, zákonné i hmotné jak od státu, tak i od země, obcí, ústavů peněžních a j.

Na to vypočítával chronologický vznik těchto spolků od roku 1905 až do poslední doby, kdy máme jich již 56. Prvním našim sjezdem chceme manifestovati před veřejností, abychom poukázali jednak na nebezpečí, v němž se sirotci a děti mravně ohrožené nalézají, jednak uvedli tu různé prostředky ochranné. By výsledky práce byly co nejlepší, jest nutným provéstí organizaci těchto spolků, by působnost jednotlivých nebyla sešněrována, nýbrž aby se vzájemně podporovaly; dle toho třeba sestaviti stanovy, by odpovídaly místním poměrům jednotlivých spolků. Na Moravě jest toho času 56 spolků s 20542 členy.

Vybízí k součinnosti nejen stav soudcovský, jenž již svým úřadem povinen je chrániti právní postavení dítek opuštěných, ale i vychovatele lidu, t. j. učitelstvo a kněžstvo, jakož i celou veřejnost a to nejen v zájmu oněch dětí, ale také v zájmu společnosti samé.

Chudým obcím bude nutno poskytovatí jak hmotné, tak i morální podpory. Tyto budětež po většině udíleny v naturáliích a jen v řídkých případech v penězích. Sirotčí spolky musí mlti svědomité dozorce, kteří by vykonávali náležitý dozor; záleží taktéž velmi mnoho na rodinách ošetřujících dítek opuštěných, aby zaručovaly řádnou výchovu jich. V mnohých případech bude nutno postarati se o přijetí dětí do příslušných ústavů humánních. Každému spolku odporučuje zřízení útulny, do níž přijímání by byli nejen sirotci, ale také děti opuštěné, mravně ohrožené, jichž rodiči jsou zavření, čímž dítky jejich jsou po tu dobu bez dozoru. Jest třeba spolupůsobiti k tomu, aby otec nemanželského dítěte byl nucen přispívati na výchovu dítěte, dohlížeti na matku takového dítěte a ji, pokud se jeví potřeba, nejen hmotně podporovati, ale také poskytnouti lékařské pomoci. Odporučuje dále dětské kolonie, udílení cen matkám, polévkové ústavy, kursy, přednášky o výchově a škole a j.

Co se týká mládeže škole odrostlé, uvádí: Velkému mravnímu nebezpečí vydány jsou děti ponejvíce v průmyslových obcích, v nichž i matky nuceny jsou z domova odejítí a kde přívalem dělnictva je bídě postaráno o bytové poměry. V těch místech hlavní zřetel obrátiti jest na umístňování učňů, učňovské útulky a besídky, uslechtilé zábavy, knihovny, zpěv, tělocvik a pro dívky zaříditi kursy pro praní, žehlení a vaření. Taktéž nutno dozírati na slabomyslné, hluchoněmé a slepé; zvláštní péči míti o mrzáčky, neboť rodiče těchto ubožáků velmi často houževnatě se brání doзору, poněvadž takové děti se stávají svojí žebrotou vlastně jich živiteli. Rodina pěstounova musí býti slušná, čistotná a spořádaná, která disponuje také vhodným bytem. Zvláštní důraz kladl referent na zavedení poručníků z povolání pro průmyslová města. Do vychovatelů budětež dávány děti úplně zpustlé.

Zákon o ochranné výchově bude v dohledné době vydán; dle něho bude možno odejmouti dítě zpustlým rodičům. Proto referent vyzývá přítomné poslance, aby vydání zákona toho osobním zakročením urychlili, neboť zákonem tím učiněn bude značný pokrok ve výchově mládeže.

Kněžstvu a učitelstvu připadne tu největší úkol; ústředí sirotčích spolků bude míti na starosti informaci a zprostředkování, o další třeba starati se spolkům samým. Musíme se domáhati, aby dobrozdání sirotčích spolků a rad byla také respektována kruhy rozhodujícími (státem a zemí), jež nejen zákony, ale i finančně akce naše musejí podporovati.

Referent konečně vyzývá náš tisk, aby častým uveřejňováním úvah o věci té naše snahy podporoval.

Předseda poděkovav za hojného potlesku za poutavou přednášku, vítá J. Excel. presidenta c. k. vrchního zemského soudu rytíře z Bleylebenu a předčítá přepis náměstka J. Ex. zemského hejtmana dra. Hrubana.

Ke slovu přihlašuje se posl. Šrámek, jenž navrhuje dodatek k resoluci referentově, aby do stanov sirotčích spolků vřađen paragraf o péči o mládež zanedbanou a opuštěnou. Sjezd jednohlasně po doslovu referentově tento dodatek také přijímá.

„Součinnost sirotčích spolků a rad se soudy“ referuje rada c. k. zem. soudu Josef Bříza: Rozvojem průmyslu veliké procento chudých matek zaměstnáním v továrnách bývá po celý den odcizeno rodině, čímž dětem poskytnuta volnost toulati se. Aby se předešlo neblahým následkům toulky mládeže, zařízeny byly v minulém století v Americe a Anglii dobročinné organisace, které nám musejí býti vzorem. Jest třeba, by i v našem zákonodárství postaráno bylo o organisaci sirotčích rad; máme sice zákon o chudinství, dle něhož péče o dítě opuštěné a zanedbané náleží obcím, jichž ale valná část pro nedostatek financí nemůže dostáti svým povinnostem.

Doporučuje zavedení katastru sirotčího, jenž vzájemným doplňováním se strany soudů a sirotčích spolků byl by směrodatným. Soud sice již nyní zasílá obcím dotazníky, které však bývají velmi často nesprávně vyplňovány. Na obcích bude nutno žádati, aby navrhovaly způsobilé poručníky soudům. Sirotčím spolkům připadne úloha, aby všemožným způsobem nutily otce nemanželských dětí vykonávati zákonitou povinnost k těmto. Další vděčnou úlohu sirotčích rad a spolků vidí v tom, by vypomohaly při vyšetřování mladých zločinců svými dobrozdániami, k čemuž nutno míti po ruce důvěryhodné osoby celého okresu. Radou a pomocí budou tu lékař, učitel a kněz. Jest dále třeba úsilovně zamezovati licitování dětí, jak se dosud v mnohých obcích provádí; v osadách, kde se rozmnožily konkubináty jest se dožadovati pomoci soudní.

Starosti sirotčích spolků a rad bude působení v omezování muzik, pořádati kursy a přednášky o škodlivosti alkoholu a j.

Co se týká mladých provinilců, jest nejvíce odporučením hodno umístění jich v ústavech (vychovatelnách a ne v trestnicích). Sirotčí spolky a rady musí býti také orgány informačními, neboť školní zprávy a zprávy četnické tu nedostačují z důvodu, že nelze na př. od četníka žádati, aby popsal ve své zprávě rodinný život provinilcův. Spolky musí vzíti za úkol obhajování mladých zločinců, neboť mohou nabyti nejlepšího názoru o jich mravním dřívějším životě; tím by nebyly spolky sirotčí považovány od provinilců za orgán policejní, nýbrž tito záhy seznali by dobrý úmysl a podporu jejich. Sirotčím radám a spolkům konečně připadne úloha starati se o provinilce po trestním řízení a býti jim rádcem a přítelem, jak se to již děje v jiných státech.

Aby všem těmto uvedeným úkolům sirotčí spolky a rady mohly vyhověti, jest nezbytnou pomoc státní, zemská a samosprávná. Budou-li ony míti shora uvedenou (výkonnou) moc, bude urychlena i záchrana provinilců, neboť je všeobecně známo, že postup řízení u veřejných úřadů bývá zdlouhavým a tím velmi trpí dílo záchranné.

Z uvedených důvodů žádá referent, aby jednak stanovy sirotčích spolků byly jednotné, jednak by při vrchním zemském soudě a zemském výboru zřízena byla instituce

instruktorů pro záležitosti sirotčí, jak je zaveden při politických úřadech instruktor živnostenský.

Předseda poděkoval referentu za poutavou přednášku a přečetl příписy J. Ex. kardinála olomouckého a posl. Pokorného.

„Naše samospráva v oboru péče o mládež“ referoval zemský vicesekretář dr. Em. Soukup: Referent uvedl, jak až posud naloženo bylo s přebytky sirotčích pokladen odvedených Moravě. Fond sirotčí je oddělen a samostatně zúčtován; prostředky jeho však nepostačují k zaopatření všech sirotků moravských, jichž je 41.345 a proto zemský sněm i zemský výbor žádá, aby obce a s nimi i veřejná dobročinnost pomáhaly se o ně starati.

Při zemských vychovávacích ústavech zaveden je trojí systém výchovny, t. j. interní, externí a smíšený. Děti osiřelé jsou vychovávány odděleně od dětí zanedbaných. Na to referent uvedl způsob přijímání dětí do zemských ústavů a dosavadní vydání na zřízení těchto a podpory spolkům humánním. Uvedl resoluci finančního odboru zemského sněmu, dle níž zřizovány býti mají sirotčí kolonie, při čemž připomenul, jak velké obtíže působí vhodné volby pěstounů. Zemským sněmem moravským usneseno zřízení 2 ústavů pro slabomyslné; zemský výbor vždy se vynasnaží, by podané mu žádosti a pokyny sirotčích spolků a rad byly co nejvíce respektovány.

P. Jos. Daněk mluví o „Duchovenstvu a naší organizaci“. Referent projevuje radost, že sešly se všechny stavy, aby dle hesla J. V. „Spojenými silami“ uvedly přání Jeho „Vše pro dítě“ také ve skutek. Byla to vždy láska křesťanská, která od pradávných dob všimала si bídy a nouze a také o sirotky se starala. Církev spojovala tu s každým tělem i nesmrtelnou duší a proto dle slov Kristových „Miluj bližního svého jako sebe samého!“ nezapomínala ani na chudé a opuštěné. Prvními byli to kněží, kteří ujímali se každého: ve středověku převzaly tuto starost kláštery. Referent pak vypočítává sirotčince moravské, založené a udržované kněžími.

Kněžstvo proto i nyní s radostí přiloží ruku k dílu, aby cíle vytčeného sirotčími spolky a radami bylo dosaženo. Žádný stav nemá tolik příležitosti poznati bídné poměry chudých rodin jako kněz; jemu naskytá se příležitost ta při křtu, zaopatřování, pohřbu a j. Proto bude rada knězova zajisté vítanou, zvláště při volbě pěstounů. Kněží již se stanoviska svého povolání s nadšením uchopí se přidělené jim práce a vytrvají, aby kýženého cíle se dosáhlo. Ke konci uvádí známou výzvu: „Zachraňte sirotky a budete míti méně zločincův!“

„Učitelstvo v sirotčích radách a sirotčích spolcích, referoval ředitel Fr. Kyselka: „Za dnešních dnů slyšeti jest stesky, že nynější mládež pustne a tu táže se mnohý: „Kde jsou toho příčiny?“ Příčiny jsou ve společenských a rodinných poměrech; zvláště tyto bývají často tak rozhárané, že nezbytně musejí se přenést na dítě i v nejtělejší věku. Proti tomu je veškerá snaha učitelova příliš slabou a při tom bývá učitel bez pomoci stavů jiných. Škola u takových lidí považována je za břemeno a učitel za přítěž; kázeňské prostředky jsoucí učiteli zákonně při ruce, jsou bezúspěšny.

Tím spíše pak podléhá zkáze dítě osiřelé, jež považováno bývá téměř zpravidla za břemeno. Učitelstvo započalo v minulém století pomocí soukromé dobročinnosti zaváděti feriální osady, by tělocvikem, ušlechtilými zábavami, zpěvem, pobytem na zdravém venkovském vzduchu a pod dozorem chudé děti nejen na těle, ale i na duchu se zotavily.

V zakládání sirotčích spolků a rad spatřuje učitelstvo červánky lepší výchovy mládeže, neboť nebude v nesnadné vychovatelské práci již osamoceno a ve spolcích těch najde hlavní podporu svého úřadu. Proto považuje učitelstvo za svou povinnost, postaviti se v řady spolků uvedených a svědomitě bude v nich pracovati, neboť jest si úplně

vědomo toho, jakých výhod nabude tu nejen výchova dětí, ale také vážnost školy získá a tím i učitelstvo. Práce učitelova se ulehčí a lépe se jí bude dařiti; také obcím finančně se uleví, čímž poměr školy k obci bude srdečnější. Učitel má taktéž každodenní příležitost poznati poměry rodinné a tím i jeho rada, na př. při volbě poručníků bude padati na váhu.

Učitelstvo má příležitost poznati, jak rodiče s dětmi nakládají a včasným jeho zakročením možno bude vyrvati děti z rukou zkažených rodičů neb pěstounů. Očekává tudíž od činnosti sirotčích rad a spolků lepší docházku školní, čímž také výsledky vyučovací se zlepši. Pro učitelstvo bude práce v nich nejen vděčnou, ale také nutnou v zájmu školy a vážnosti jeho.

Ku konci svého referátu shrnul přednášející svoje důvody v tyto věty: 1. Zřízením sirotčích spolků a rad ubude zanedbané mládeže. 2. Mravní její úroveň se povznese. 3. Zlepší se docházka školní. 4. Zmenší se náklad obcí, země a státu na vydržování ústavů, káznic a trestnic. 5. Vážnost školy se povznese.

Předseda předčítá došlé telegramy poslanců P. Šilingra a Šamalíka, čímž dopolední jednání skončeno.

Odpoledne:

„Duchovenstvo a naše organisace“ referent superintendent dr. theologie Ferd. Cisař: Manželství je zákon božský a přirozený. Veškerá společnost staví rodinu za základ její. Pojem dnešní rodiny však příliš se odlišuje od pojmu staré křesťanské rodiny. Dnes člověk protíví se nejen Bohu, ale i přírodě, chtěje uniknouti péči o dítě. Stohy papíru potišfovány jsou za dnešní doby oplzlými knihami, obrázky a články, rodiče vyzýváni a poučováni jsou, jak možno zmenšiti počet rodiny. Křesťanský názor: „Děti jsou požehnáním rodiny“ je potírán vši silou a proto jest třeba proti tomu co nejdůrazněji protestovati.

Církvi jest starati se nejen o dospělé ovce, ale i o jehňátka. Tomuto úkolu každá církev věnovala vždy tu největší péči; to dokazují jich dějiny. Úkolem sirotčích spolků a rad bude také potírati vraždy před narozením; hřích tento za dnešních dnů vniká od nejvyšších vrstev k těm nejnižším. Jest proto nutná restituce rodiny. Boj, který se dnes svádí o „dítě“ měl by vlastně veden býti pod heslem „o dítě pro dítě“. Je zachrániti musíme pro věčnost, aby si bylo vždy vědomo, že neustále je Bůh nad ním; musí býti ozbrojeno nejen pro život, ale i pro smrt. Kristovo „Nechte maličkých přijíti ke mně“ musí býti zdůrazněno. Kristus byl první sirotčí spolek a sirotčí radou bylo Jeho 12 apoštolů.

Škrtne-li se jednou v čítankách slovo „Bůh“, tím rychleji bude mizeti slovo „rodiče“. A když si uvedeme na mysl největší odpůrce církevní, shledáme, že na smrtelném loži přece uznali, že jest tu ještě Někdo, jehož dříve neuznávali a potírali. Nic na světě neprošlo bez náboženské složky. Bez kněze a lékaře nebude lidstva a jeho budoucnost jest v dětech; jen bezcitný a bezectný může říci „Ať přijde třeba potopa po nás“.

Také při sirotčích spolcích a sirotčích radách jest nutna dělba práce. Měsíc plný zlata tu nepomůže; zde musí přistoupiti srdce, láska křesťanská, neboť není mravnosti bez Boha. Rodina podobá se pláňeti, jež musí býti zúšlechtěno dle slov Kristových: „Já jsem vinný kmen a vy jste ratolesti.“

„Práce v sirotčích spolcích a radách“, referuje paní M. Hudcová z Kroměříže: Součinnost žen je v sirotčích spolcích a radách nutnou, neboť žena a dítě jsou si bližšími než muž a dítě, což dokazuje i činnost žen v jiných dobročinných spolcích. Dle mnohaletých zkušeností nedosáhne se účelu pouze leskem zlata a odměnou; to jsou jen chvilkové radosti, jež často vyvolávají závist a pomluvu jiných.

Žena vidí v sirotku své „já“; proto nespokojuje se pouze jeho nasycením, nýbrž záhy seznává, že třeba tu také duševního vedení, aby se z něho stal dobrý člověk. Hlavní úkol péče spočívá v tom, aby poměry sirotka se zlepšily. K tomu mnohdy ani pěstoun sám nestačí, neboť péče je výkon složitý a vyžaduje duševního vedení. —

Referentka podala pak zevrubnou zprávu o činnosti sirotčího spolku kroměřížského, z níž budiž uvedeno: Spolek kroměřížský pečuje nejen o sirotky, nýbrž také o nemanželské děti; dítě musí nabýti přesvědčení, že není opuštěno, ale také že musí řádně konati svoje povinnosti. Dárky a peněžité podpory z důvodů shora uvedených, udíli se zřídka. Matku nemanželského dítěte nezprošují péče o ně. K součinnosti spolkové jsou přibírány ženy ze všech stavů, neboť bývá často odpor u rodičů proti spolku značný, kteří se domnívají jako by spolek zasahoval v práva rodinná a prováděl jakési kurátorství. Doporučuje zřízení malých sirotčích kolonií.

„Tělesná ochrana mládeže“ referent MUDr. Fr. Dreuschuch: Přednášku svoji rozdělil na 1) ochrana kojenců, 2) ochrana dítěte do jeho 6. roku, 3) ochrana dítěte školou povinného, 4) ochrana jeho po školní povinnosti.

Ad 1). Referent uvedl statistiku úmrtnosti kojenců, hlavní příčinou úmrtnosti bývá tu chudoba rodičů. Umělá (vlastně nerozumná) výživa kojenců má za následek různé nemoci jako: křivici, tuberkulosu, katarrhy, krtičnatost a konečně smrt. Při umělém vyživování i pod dohledem lékařským umírá 30–50% kojenců. Také nezdravé byty jsou příčinou smrti kojenců. Ještě větší procento umrtnosti je u dětí nemanželských.

Odpomoci těmto neblahým poměrům jest možno pojišťováním matek v době šesti-nedělí, udílením bezplatné pomoci lékařské, dokonalým výcvikem porodních babiček, vhodným poučováním a přednáškami, vydáním letáček pojednávajících o věci té, peněžní podporou k zakoupení zdravého mléka, asyly pro kojence a j. Nynější nalezince, pokud není lépe postaráno o kojence, nelze zavrhovati. — Nutno dbáti, by dítky dávány byly pouze do řádných rodin.

Ad 2). Dítě v tomto věku potřebuje nejen vývoje tělesného, ale i duševního. Při tělesné výchově jest dbáti všeho jako u kojence. K duševnímu vývoji pomáhají dětské opatrovny, jesle, mateřské školky, dětské nemocnice a podpora hmotná.

Ad 3). Nutí-li stát dítě do školy, musí také o to pečovati, by se mu tam nic zlého nepřihodilo. Všem zajisté jsou známy t. zv. školní nemoci, z nichž na prvním místě dlužno uvéstí krátkozrakost. Jest proto nutno zavéstí všude instituci školních lékařů a kandidátů učitelství nechť jsou důkladněji obeznámeni s hygienou, než dosud se děje. Ve školách přihlížeti jest k tělesné výchově. Ku společné práci musí si podati ruce lékař, paedagog i filantrop, aby výsledky byly co nejlepší. Jest dále třeba zříditi školy pomocné; pro dítky školní zavedeny buďtež bohoslužby odděleně od dospělých, aby nebyly nuceny klečeti na studených kamenech.

Ad 4). Děti v tomto věku trpí ponejvíce nedostatkem stravy, špatným bytem a dohledem; oddávají se karbanu, nikotinu a alkoholu. Dospívající nynější mládež poznává často ve 14. roce svého věku pohlavní a bezuzdný život. Jest třeba starati se o řádný dozor, pokračovací školy, ušlechtlé zábavy, zpěv, besidky, knihovny a j.

Po ukončených referátech přihlásili se mnozí delegáti ke slovu o jednotlivých přednáškách, načež předseda přikročil k ukončení sjezdu. Poděkoval ještě jednou všem referentům, zvláště jednateli radovi Mězlovi, jenž má hlavní zásluhu o tento sjezd a všem delegátům, že v tak velikém počtu se dostavili.

Jan Válek, učitel hluchoněmých v Ivančicích.

LITERATURA.

Dr. Jan Kryštůfek v soustavných svých Dějinách nové doby věnuje pozornost i Německu v bouřlivém r. 1848 ve spise: Dějiny národa německého v době parlamentu frankfurtského. V Praze, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství (V. Kotrba). 503 stran.

Dle obsahu těchto dějin únorová revoluce v Paříži (21. února 1848) ozvala se skoro ve všech 38 státech a svobodných městech Německa a donesla příležitost obyvatelstvu, aby tužby po svobodnějším životě politickém a svobodnější ústavě byly splněny. Revoluční nepokoje započaly nejdříve v sousedním s Francií Badensku, zastihly Bavorsko, Württembersko, Hessensko, Hanoveránsko, Sasko i Prusko. Ve všech německých státech potkáváme se se stejnými výjevy revoluce: panovníci ustupují (v Bavorsku), ministerstva se mění (ve Württembersku), hnutí lidu se přehlíží (v Hanoveránsku), ale musí se lidu svobodnější ústava povoliti.

Ani Prusko, kde od r. 1840 vládl král Friedrich Vilém IV., nebylo revoluce ušetřeno. Dne 13. března r. 1848 zvláštní deputace podala králi adresu s požadavky, aby svoboda tisku, zrušení censury, porotní soudy a zřízení městské gardy bylo provedeno. Král slíbil, že svolá na 27. dubna sněm a požadavky splní. Ale Berlín nesměl zůstatí za Vídní. Buřiči nastrojili demonstrace, které měly za úkol roznítiti revoluční bouře. Tak se také stalo 18. března. Ale vojsko, které zakročilo a bouře udusilo, bylo na rozkaz králův náhle odvoláno. Odvaha lidu však neutuchla. Když mrtvolky v pouličních bojích padlé byly ověněny a ve slávě nesený kolem královského zámku, král s královnou byl donucen vyjít z hradu, sejmuti klobouk a vzdáti poctu mrtvolám. Ještě téhož dne (23. března), učinil král provolání, že se chce postavití v čelo společné vlasti, a že Prusko v Německu se rozplyne (str. 45). Sněm pruský se pak již sešel 2. dubna, a městská garda nahrazena byla zase vojskem.

Již na počátku března sešli se v Heidelbergu nejlepší mužové jako důvěrníci Německa, aby porokovali o potřebách Německa a prostředcích, jak mu pomoci. Ze sebe zvolili výbor, který zval stavy a zákonodárné sbory všech zemí německých k 30. březnu do Frankfurtu. Ku konci března se skutečně sešel tzv. Vorparlament v kostele sv. Pavla ve Frankfurtě a usnesl se na svolání národního německého shromáždění, jež mělo rozhodnouti o budoucím zřízení Německa. I německé obyvatelstvo Rakouska bylo pozváno, a za Čechy pozván byl zvláštním přepisem Fr. Palacký, který se v odpovědi ze dne 11. dubna proti tomu ohradil. Mezi německým obyvatelstvem i v Rakousku volby do Frankfurtu, jež dal rakouský ministr Pillersdorf vypsatí, způsobily rozruch, ale ne mezi Čechy. Vorparlament s výborem dne 18. května skončil svoje jednání, a hned na to se sešlo národní shromáždění čili parlament.

Snahou revolucionářů v Badensku bylo strhnouti Vorparlament a prohlásiti v Německu republiku. Ale pokus ten se nezdařil. Vláda republikány rozehnala a povstání udusila.

Zahájení říšského parlamentu ve Frankfurtě stalo se způsobem slavnostním. Ale vlády v Německu chovaly se k němu odmítavě, ani ho neuvítaly. To znamenalo, že se mu nepodrobí. Předsedou parlamentu byl zvolen ministr Hessen — Darmštadska Jindřich z Gigeru. Palament chtěl přiměti vlády, aby vzájemnou dohodou bylo Německo sjednoceno, ale k tomu nejevily vlády chuti. Chybou parlamentu bylo, že se postavil na stanovisko svrchovanosti a tak rozkol mezi panovnickou mocí a sněmem od počátku přivodil. Poněvadž nebylo hned předloh k jednání, povšimnuli si poslanci hnutí Slovanů v Rakousku

a jejich snah o rovnoprávnost s Němci a Maďary. V parlamentě uvažováno také o tom, proč v zemích českých nebylo voleno do parlamentu, když přece země ty dávno byly s Německem spojeny. A udávány příčiny neúčasti, že obyvatelé jsou jiného náboženství než Němci, že by měli pak dva císaře a že by museli dvakrát daně platiti. Současně co se o tom radili ve Frankfurtě, zasedal v Praze v červnu slovanský sjezd. To parlament tak rozpálilo, že prohlásili, že ani píď země české nesmí odpadnouti od Německa. Když pak došly zprávy do Frankfurtu o svatodušních nepokojích v Praze, trnuli poslanci nad tím, že (prý) chtěli Čechové Němce z kořene vypleniti, a hodlali i spolkové vojsko na prospěch Němců do Čech poslati. Ale zůstalo jen při návrhu.

Doposud nemělo národní shromáždění čili parlament výkonnou moc ústřední jako oporu a prostředníka mezi ním a vládami. Proto ve sněmovně dlouho o tom debatováno až ustanoveno zříditi spolkové ředitelstvo (Bundesdirektorium), které se má starati o blaho a bezpečnost státu spolkového se zodpovědným ministerstvem. Kdo má býti ředitelem spolkovým, o tom rokováno po sedm dní. Obsah těch řečí uvádí spisovatel na str. 125—135. Poslanec Wineke první navrhoval, že si přeje míti v čele Německa prince a naznačil jím arcivévodu rakouského Jana. Po dlouhých až unavujících řečech bylo ustanoveno, že má býti zřízena: 1. prozatímní moc ústřední pro všechny společné záležitosti německého národa; 2. nositelem jejím ať je říšský správce (Reichsverweser), nezodpovědný, moc ať vykonává pomocí ministerstva od něho jmenovaného a parlamentu zodpovědného a všechny listiny ať podpisuje říšský správce a jeden ministr.

Dne 29. června byl zvolen za říšského správce od parlamentu arcikníže Jan, a sedmičlenná deputace spěchala do Vídně, kde slavnostně byla vítána, mu oznámit volbu a otázat se, zda ji přijímá. Arcivévoda Jan přijal hodnost říšského správce a 12. července byl již uveden do parlamentu ve Frankfurtě. Za min. předsedu si zvolil Ant. Schmerlinga. Volbou arciv. Jana bylo nejvíce sklamáno Prusko, kde čekali, že říšským správcem bude princ pruský. Hůře bylo parlamentu, že arcivévodovi Janovi nedovedl brannou moc zjednatí.

Na to radil se parlament o základních zákonech, které spisovatel v příloze na str. 483.—488. uvádí.

Jednota Německa toho vyžadovala, aby všechny země, které s Německem přímo neb nepřímou souvisely, byly v pevný svazek s ním uvedeny. Limbursko, ač bylo částí německého spolku, bylo spravováno Nizozemskem. Tam nedovedl parlament vystoupiti pro svůj prospěch. V Poznaňsku zase Poláci, kteří měli míti kus samosprávy, byli úplně ovládnuti jako dobytá země Pruskem. Ani těmto nepomohly řeči v parlamentě. Také králi dánskému patřili dvě země Šlesvik a Holštýnsko s obyvatelstvem německým. Noviny vypravovaly, že Němci jsou tam utiskováni a že budou jen spaseni, když budou vtěleni do Německa. A když vypukla v Paříži revoluce, tu obě země povstaly proti dánskému králi doufajíce, že Německo jim přispěje ku pomoci. Ale dánské vojsko zakročilo a udělalo pořádek. Tu volala prozatímní vláda ve Frankfurtu Prusko na pomoc, jemuž to bylo vhod, aby ukázalo svou váhu v Německu. Dne 23. dubna u Daneverku pruské vojsko Dány porazilo. Ale toto zakročení Pruska se nelíbilo evropským dvorům, že je Prusko příliš rozpínavé. Proto generál pruský Wrangel byl odvolán z Jutska, což způsobilo zase pohnutí v parlamentě, že Prusko chce dvě země německé dle navrženého jím příměří v Malmö (str. 198) obětovati. Příměří to pak musel přijati i parlament. Ale proti tomu byla radikální levice, která si pozvala lid z venkova, aby povstal, že většina konservativních poslanců přijala malmöské příměří a že se dopustila vlastizrády. Povstání bylo však od vojska zase udušeno. Ani novému povstání v Bandensku z těchže příčin se nedařilo,

Když v říjnu nastalo opětně povstání ve Vídni, chtěl parlament se míchat do záležitostí rakouských, ale ničím neprospěl.

I v Prusku ozvala se ještě jednou v Berlíně revoluce. Příčinou byl návrh, aby bylo prohlášeno, že lidé padlí v pouličních bouřích 18. března mají o vlast zásluhu. A když to nebylo přijato, nastala 14. června znova revoluce, lid volán do zbraně a voláno: ať žije republika! Král odejel do Postupímě. Když nebylo možno se sněmem pruským jednat, vláda ho rozpustila a oktrojovala sama ústavu. Pak pořádek a klid se do Berlína navrátil.

O říšské ústavě se radil parlament až v říjnu (262). Poslanci se v mínění rozcházel. Radikální levice nechtěla mítí Rakousko v Německu, kdežto velkoněmci si ho přáli a snili o velkém Německu sahajícím od Adrie až k Baltu. Gagern napřed soukromě nabídl králi pruskému císařskou korunu, ale král odmítl, že je v popředí rod Habsburský a že on nechce hrátí úlohu Friedricha II. Velikého (271). Bylo třeba, aby se Rakousko a Prusko o Německo dohodly, ale na otázku Pruska, odpověděl Schwarzenberk vyzývavě a odmítavě. Bylo zjevno, že Rakousku sjednocení Německa bylo na překážku; to věděli již tenkrát na berlínském dvoře.

V prosinci Schmerling se poděkoval, a na jeho místě předsedou min. stal se Gagern. Gagern chtěl mítí v čele spolku německého Prusko, a Schmerling, jako zástupce pak Rakouska v parlamentě, zase Rakousko.

Když v parlamentě byly projednány hlavní části ústavy, chtěl předseda ministerstva Gagern věděti, jaké je mínění vlád o elaborátu, a proto oběžníkem ze dne 28. ledna roku 1849 vyzval všechny vlády, aby podaly své námítky neb požadavky. Rakousko poslalo 12. února přísnou notu, že je proti podrobení se ústřední moci, kterou by vykonával jiný než císař rakouský (321).

Po rokování v parlamentě o říšské ústavě nastalo jednání o volebním zákonu, když však vešel ve známost, jevil tolik vad a nedostatků, že byl proti němu všeobecný odpor. Volební zákon stanovil: Každý 25letý Němec je voličem, kdo je tři léta státním příslušníkem, může býti poslancem. Který stát má přes 50.000 duší, ten tvoří volební okres pro sebe, který nemá, připojí se k jinému. Volba děje se přímo a tajně. Z voleb jsou vyloučeny třídy služebné, což mnohé poslance neuspokojovalo.

V Rakousku 4. března 1849 byl rozpuštěn kroměřížský sněm a dána ústava oktrojovaná. Němci viděli, že tou cestou, kterou Rakousko nastoupilo, nedospějí za jeho pomoci k jednotě Německa. Poznávali dále, že Rakousko nedovolí, aby se parlament míchal do věcí rakouských.

Dne 23. března 1849 bylo druhé čtení ústavy v parlamentě a ustanovovalo: 1) panovník spojeného Německa ať je dědičně přijat, 2) volba císaře ať se děje absolutní většinou. Když pak volba byla provedena, byl zvolen král pruský Friedrich Vilem IV. za císaře 290 hlasy; 248 poslanců se vzdalo hlasování.

Volbou byl velice překvapen arcivévoda Jan, který byl odhodlán vzdáti se hodnosti říšského správce; jen min. rada ho zadržela, že tak neučinil. Z Frankfurtu odešla deputace do Berlína, aby oznámila volbu králi a se všech stran byla utvrzována v domění, že král hodnost císařskou přijme. Ale jak byla sklamána deputace, když král to odmítl, poněvadž ústava ve Frankfurtě vypracovaná není pravoplatná bez schválení jednotlivých vlád. Tak sen o velkém Německu se rozptýlil. Z toho nastal ve Frankfurtě ve sněmu zmatek, který ještě zvýšen byl zprávou z Vídne, že shromáždění národní znemožnilo Rakousku setrvati ve svazku s Německem, a proto ať poslanci z Rakouska se z Frankfurta navrátí domů. Králi pruskému dána ještě lhůta do 28. dubna k přijetí. Ale vše bylo marné.

„Vůbec od té chvíle, co král pruský odmítl korunu, octlo se národní shromáždění v rozkladu. O tom podávají Jůkaz protokoly sněmovní. Schůze jsou krátké a prázdné. Návrhy zoufalé. Levice radikální ovládla národní shromáždění.“ Události pak šly rychle za sebou a věstily brzký konec pokusu o sjednocení Německa. Na počátku května (3) Prusko oznámilo parlamentu, že nepřijme císařskou korunu, odvolalo také své poslance a prohlásilo, poněvadž parlament tvrdošijně trvá při svých nálezech, což může způsobiti vření v různých zemích, že je odhodláno se postavití revolučnímu hnutí na odpor, a že ostatní vlády ho budou v tom podporovati. Za toto prohlášení poslanci levice otočili na Prusko a vybízeli k revoluci. Vojsko pruské ať je z Frankfurtu odvoláno a ať městská rada o pořádek se postará.

Po odstoupení Gagerna zvoleno ministerstvo Graevellovo, ale toto se nelíbilo sněmu. Jednání v parlamentě není už klidné, poslanci odcházejí, a nepokoje se ohlašují z Falce, Badenska a Saska, kde všude vojsko pruské zakročilo a pořádek a klid do zemi zase navrátilo. Že postavení Německa je těžké, věstil i básník Uhland ve Frankfurtě.

Levice hledala příznivější ovzduší než bylo v květnu ve Frankfurtě. Heidelberg nabízel se, aby tam se parlament přestěhoval, ale nestalo se tak, nýbrž přijat návrh poslance Wesendocka, aby parlament přeložil sídlo do Stuttgartu. A to se také stalo.

Dne 30. května 1848 byla poslední schůze poslanců ve Frankfurtě, jichž celkem bylo 230, za přítomnosti již jen 130 poslanců. Navrženo, aby za týden se poslanci sešli ve Stuttgartě, což si ani nepřáli poslanci z Würtemberska. Když poslanci do Stuttgartu přišli, nedostali ani bytů a museli bydlet v blízkém Kannstattě. 5. června bylo jich tam již sto a proto mohli začít jednati. To je tak zvaný „kusý parlament“. Zvolili si pětičlenné regentstvo (420), a tím přestala prozatímní ústřední vláda existovati. Ale co si měli počítí bez peněz a vojska? Museli si je opatřiti cestou revoluční. Na druhý den (6.) zbavili arciv. Jana hodnosti říšského správce a prohlásili, že mu nikdo není povinen věrností. Ale když 18. června přišli ke sněmovně, našli vchody zavřeny a obsazeny vojskem. Svolali tedy schůzi do hotelu, ale v tom dostali poslanci dopis od würtemberské vlády, že je nemůže trpěti ve městě, že se jí netázali, zda-li jest jí to příjemno, aby do Stuttgartu byl sněm přeložen a proto nechť ihned opustí Würtembersko. Tak poslanci byli rozprášení, a myšlenka sjednocení Německa se rozpadla.

V r. 1849 ještě jednou Sasko bylo stíženo nepokoji. Příčinou toho bylo, že Sasko držíc se Pruska nechtělo uznati ústavu od parlamentu ve Frankfurtě vyhlášenou. Král musel prchnouti do Koenigsteina, a vojsko saské sesíleno pruským učinilo 9. května povstání v Drážďanech konec.

Rovněž tak nastalo povstání ve Falci a Badensku, kde se i vojsko k povstalcům přidalo a pro sebe pevnosti Rastattu dobylo (456). Příčinou vzbouření bylo také v těchto zemích, že vlády nechtěly ústavy uznati. Také tam pruské vojsko zakročilo, vojsko bádenské v bitvě u Filipburku porazilo a zavedlo klid v zemi tak, že velkovévoda bádenský se mohl do země vrátiti.

Takový je asi stručný obsah knihy, která najde asi celkem málo čtenářů, poněvadž předpokládá určitou přípravu politickou, aby mohla býti pochopena. Ale spisovatel učinil, co mohl, aby čtenáři četbu a pochopení usnadnil. Všude na stránkách natištěn je obsah čtení celé stránky, vyloženy jsou příčiny a ukázáno, kde chyba se stala. I potřebná literatura všude je registrována. Kniha opatřena je úvodem a doslovem, který čtenáři je srozumitelný a snadno přístupný. Přejeme si jen, aby kniha ta, která je vzácným příspěvkem o dějinách frankfurtského sněmu, došla tolik ocenění, kolik za trpělivost a pilnost, s jakou akta sněmovní byla probírána, právem zasluhuje.

DR. V. SEVERA.

Dr. Jos A. Theurer: Úvod do nauky o záření. (Průvodce vědou a uměním sv. 7). Zářením míníme dnes každé přímočaré šíření se energie — autor pojímá slovo v užším smyslu, jemu jest záření, šíření se poruch étherem a proto nejedná v knize ani o paprscích katodových ani o záření hmot radioaktivních. Poruchy mohou býti periodické aneb nepravidelné, oněmi vzniká pohyb vinivý, jenž se nám jeví účinky chemickými, světelnými, tepelnými neb elektromagnetickými, poruchy nepravidelné pak způsobují impulsy ethéru, jež jsou podstatou parsků Röntgenových.

Tím jest také dáno rozdělení látky. Přirozeným úvodem jest nauka o pohybu vlnivém, po něm probírá autor optiku, přechází k vlnám elektromagnetickým a končí paprsky Röntgenovými. Z bohatého obsahu uvedeme některé zvlášť zajímavé stati.

Kap. 3, odst. III. věnována jest výkladu spektra a spektrální analýsi, poznáváme tu: Lockyerovy čáry zveličené, dále protoprvky, metodu spektrálních čar krátkých a dlouhých, v kap. 5 zákon Kirchhoffův, v kap. 6. vidma absorpční, hlavní část této kapitoly věnována jest astrofysice.

Následující paragrafy věnovány jsou účinkům světla absorbovaného, tu poznáváme podivuhodné vlastnosti selenu, Simonovu mluvící lampu, Zickerův světelný telegraf — zde také spisovatel vysvětluje pojem iontů a elektronů, bohužel věnováno důležitým těm pojmům příliš málo místa.

V odstavci III. užito zákonů Stefan-Boltymannových a Wienových k stanovení teploty sluneční, v odstavcích následujících pojednáno dosti obšírně a velmi srozumitelně o interferenci a polarisaci světla.

Odstavec VII. seznamuje čtenáře se základy a důsledky elektromagnetické theorie světla. Odstavec ten podává tak jasný obraz theorie, jak jej vůbec bez počtu podati lze.

Spisovatel snaží se vysvětliti i pojem tlaku světelného, kterým Arrhenius vykládá některé záhadné zjevy kosmické jako sluneční korunu a vznik ohonu vlasatice. Odstavec končí se přirozeně popisem pokusů Hertzových.

V odstavci následujícím jedná spisovatel obšírně o upotřebení vln elektromagu. — O telegrafii a telefonii bez drátu,

Odstavec poslední věnován jest paprskům Röntgenovým.

Obsah knihy jest bohatý, vše jest dopodrobna vysvětleno, sloh jednoduchý plyný. Knihu lze všem, kdož se chtějí o záření podrobněji informovati, vřele doporučiti, zvláště však učitelům, pro něž jest psána. Spisovatel předpokládá jen nepatrné vědomosti matematické, užívá však funkcí tvigonometrických, jichž znalost se na učitelích škol obecných nežádá, myslím proto, že by mnohým čtenářům byl malý odstavec věnovaný funkcím těmto vítaný.

Knihu zdobí 66 instr. obrazů, tisk jest zřetelný, cena výtisku (285 stran) v plátně vázaného 3 K — láce u nás neobvyklá. Sd.

Martini Caterina, I fanciulli poveri. Studio psicologico e pedagogico. Cerignola 1912. Str. 320. Cena L. 3.50.

Ačkoliv od časů Rousseanových studium psychologie dítěte velmi se rozšířilo, přece jen vinou upřílišeného schematisování a prázdných abstrakcí není dosud dosti prohloubeno. Chtějí vytvořiti jakýsi typ dítěte a vymysleti vychovávací metodu, zapominajíce, že není naprosto možno shrnouti v jedno ty nejrůznější projevy a vztahy psychické, nestejně u každého jednotlivce. Zapomínalo se, že neexistuje člověk, ale lidé, ne dítě, ale děti lišící se mezi sebou z mnohých příčin dědičných a vlivů prostředí. A nevšímají si této různosti značí úplné zničení a znehodnocení výchovy

vůbec. Ovšem není to věc snadná vyzkoumati veškeré vlivy, ale některých nutno si všimnouti v první řadě. Jsou to podmínky sociální, v nichž žijí individua. Jest jasno, že duše dítek bohatých není naprosto stejná ani nemůže býti táž jako dítek chudých. Psychologii tohoto druhu málo dosud se zabývalo odborníků, přenechávala se romanopiscům, kteří ovšem svou fantasií přesných údajů nám neposkytli, ač i u nich leccemus možno se přiučiti.

S radostí proto četl jsem práci prof. Martini, jež pokusila se ve svém spisu o psychologii chudých dítek. Práce jest rozdělena ve tři části. Prvá, jež zdá se mi nejlepší, rýsuje skvostně postavu uličníka, jak jej denně vidáme, hlučícího, provokujícího, plného života. Část druhá líčí příčiny zanedbání psychologie dítěte z lidu. Je tu mnoho poznámek filosofických a paedagogických, ale hodně nejasněných a nepřesných. Zdá se jako by pro exaktní filosofii autorka, jako ženy vůbec, neměla dosti zájmu a porozumění. Za to hned část další líčící prostředí mravní a sociální, v němž žijí chudé dívky, jest velmi poučná a plná nejbystřejších pozorování. Takové prostředí působí dle slov autorčiných na mravní i intelektuální vývoj dítěte stejně mocně jako dědičnost, nedostatečná výživa, dětská práce. Většinou působí vlivy chudoby na dítě i ve směru psychickém nepříznivě, ale ne vždycky. Jsou případy, jež uvádí Martini, přímo eklatantní, jak budí chudoba naopak energii a síly jinde neznámé. Ale věc to velmi řídká. Po těchto pěkných vylíčeních života chudých dítek, snaží se autorka podati konečný svůj názor, jak jim prospěti. Pomoc vidí v těchto opatřeních: ochrana matek a ochrana dítek. Dítka nutno chrániti před škodlivými styky s jinými, nutno je poučovati tím způsobem, že veškeré síly vedeme k dobru a naučíme dítky nenáviděti zlo.

Kratičký tento nástin obsahu knihy sl. Martini ukazuje až příliš jasně, že na skutečnou psychologii chudých dítek musíme ještě čekati, že kniha vlastně poznatků psychologicko-paedagogických nepodává, ač nelze upříti, že leckterá pozorování jsou zajímavá a že mohou sloužiti za material pro psychologická studia o chudém dítěti. Krt.

Antonio Aliotta. La reazione idealistica contro la scienza. Palermo 1912. Stran XVI. — 526.

Knihou opravdu zajímavá. Podává pěkný obraz základních snah v soudobé vědě a filosofii. Náběhy k podobné práci četli jsme již v dílech Höffdingových, Steinových, Fouilléeových, ale synthesisa úplná podána jest teprve v díle Aliottově. Idealistická reakce proti vědě není vlastně správný nápis knihy, je to spíše reakce proti strohému mechanismu ve vědě.

V úvodu předesílá autor pozorování, že boj dnešního racionalismu a intuicionismu ukazuje na podobné zjevy v dějinách filosofie. Vědecký intelektualism snažil se zároveň s positivismem převésti do svých formulek nejvyšší fakty života a vědy — avšak tu náhle musil se zastaviti před hranicemi, jež označil Kant. Proběhly tedy dvě cesty: na jedné straně vracelo se k moralismu Fichteovu a estheticismu romantiků, na straně druhé hleděli prozkoumati co nejpřísněji základy mechanického pojetí. Aliotta pokouší se ukázati prve nežli počíná sledovati tyto dvě cesty, původ reakce oproti intelektualismu ve čtyřech hlavních systémech: agnostickém positivismu, v neokriticismu, v empirio-kriticismu a anglickém novohegelianismu.

Po této stati obírá se centrálním argumentem své studie a zkoumá kontingentism, intuicionism, pragmatism, filosofii hodnot a historism. Velmi pěkně podává obraz Schuppeho immanentismu, matematického racionalismu Cohena a Natorpa, neofriesianismu Nelsonova a theorie předmětů u Meinonga. Nezapomíná ovšem ani na zjevy nejnovější ve fysice a mathematice, jak patrný jsou v dílech Poincarého, Peana, Russella, Ostwalda a jiných a studuje proto v dalších pěti kapitolách geometrii neduklidovskou, logistiku, energetiku, theorie Hertzovy a Pastorovy.

Kniha Aliottova není pouhé vyložení jednotlivých názorů a teorií, nýbrž pokus o smělou syntésu pravdy v dnešní vědě. Je to nový důkaz, jak hluboké kořeny vysílá hnutí novoidealistické na všechny strany. Nezdá se mi přehnáno, když napsal jsem asi před pěti léty v „Hlídce“, že novoidealism bude filosofií našeho století — naopak všechny zjevy ukazují na pravdivost tohoto výroku.

Kratochvil.

Poznámky bibliografické. Ve známé knihovně příruček Hoepliho v Miláně vyšla nedávno *Storia della Pedagogia* z pera Ad. Morgana. Knize možno vytknouti nedostačnou filosofickou přípravu. Jinak je to dobrá příručka. — Celá řada nových publikací filosofických německých značí úsilnou snahu po potření pozitivismu a snahy novoidealistické. Jmenuji tu spisy: Jakob Koschel „*das Lebensprincip*“. Ein historischer und apertematischer Beitrag zur Naturphilosophie mit Begleitwort von P. Erich Wasmann S. J. (Köln 1911. M. 3.); dále Hans Driesch: *Ordnungslehre*. Ein System des nicht-metaphysischen Teils der Philosophie, (lena 1912) a konečně Heinrich Ostler, „*dle Relität der Aussenwelt*“. (Paderborn 1912).

Mezinárodní kongress eugenický v Londýně nedávno konaný dal podnět k nejvystřednějším názorům o zlepšení pokolení lidského. Od prvního již zasedání byly jasně patrný dva hlavní proudy. Jeden nazval bych proudem i d e á l u m r a v n í h o, druhý v ě d e c k é h o. Prvý hájil svobodnou volbu individua při určení cíle, druhý vědecké požadavky druhu. Zástupcové prvního směru kladli důraz na reformu výchovy sexuální, na cvičby fyzické, sport atd. Soudí tedy u m í r n ě n í t i t o e u g e n i s t é, že nejdůležitější věcí pro zlepšení lidstva jest zesílení charakteru, lásky ke krásě a síle tělesné i duševní. Druzí, řekli bychom v ý s t ř e d n í e u g e n i s t é, žádají lékařská dobrozdání pro sňatky, osamocení nebo odstranění neschopných pro sňatky a plození dětí, zkrátka nový zákoník mravní a občanský spočívající na eugenice.

Družina Edmondo De Amicis pro lidové rozhovory („Associazione Edmondo De Amicis per Conversazioni popolari“) ustavila se v Římě. Družina chce doplniti úkol lidových universit. Tyto poučují lid, který přichází do nich a poučení žádá, „Družina“ hodlá proniknouti i mezi lid, který nedbá o vzdělání. Chce vědy v neděli v malých kroužcích dělnických a lidových vůbec hovořiti o nejaktuálnějších otázkách h y g i e n i c k ý c h, p o l i t i c k ý c h, g e o g r a f i c k ý c h a h i s t o r i c k ý c h. Presidentem „Družiny“ jest prof. La Torre.

Memories and Studies nazývá se kniha, již vydal syn slavného filosofa amerického W i l l i a m a J a m e s a. Jsou to příležitostné články, jež James uveřejnil v časopisech od r. 1895—1910. Články neobsahují sice mnoho myšlenek, jež bychom neznali z knih Jamesových, ale přece jen jsou velmi zajímavé snahou a nadšením autora pro rozvoj a povznesení lidstva. Zvláště význačnější jest článek *The Energy of Man*.

Katolická práce. V Lipsku vyjádřil se těchto dnů člen vrchní protestantské konsistoře, říšský rada von B e r z e l o práci katolické církve takto: „V katolické církvi pracuje se velice mnoho a ve všech oborech. V obraně víry vynikli: Hettinger, Weiss, Schanz, Schell — filosoficky a myšlenkově nestojí katoličtí autoři za protestantskými.

V Holandsku mají jesuité klášter, v němž vybraní kněží pěstují jen vědu; jest tu hvězdárna a veliká knihovna a laboratoře. Biolog Wassmann jest z nejznámějších. Církev dovoluje jeptiškám návštěvu universit, aby se připravily na zkoušku ředitelskou, kněží studují i práva, aby jako poslanci byli na svém místě. Katolické výchovavací ústavy jsou vzorny, spojují kázeň se svobodou. V umění velikých cílů dosáhly spolky sv. Cecilie, školy Palestrinovy a škola beuronská. Psáti o etnografické práci missionářů jest zbytečno. V duchovní správě snaží se církev dosíci, co jest možného, nezapomínajíc ideálů. Katolíci v parlamentech brání se a bojují, ve víře jsou hluboce nábožní až do mysticismu. Zajímají se velice o sociální otázku, organisují se čile, jednoty jsou pilné. Uznati třeba, že k protestantům chovají se neurázlivě. Velicí biskupové a papežové přes všechna nepřátelství udržují katolickou církev jako instituci světovou — A s tímhle vysvědčením spravedlivého protestanta srovnajte štvání a lhaní naší pokrokářské žurnalistiky!

Věstník českých profesorů zle kasá se v 1. čísle letošního ročníku na Spolek katolických prof. českých. — Nemůže prý než zaujmouti proti nám stanovisko „nesmiřitelného boje“. Několik řádků však předtím tvrdí: „Je nad slunce jasnější, že naše organisace může býti jen stavovská“. Nu, necháme pány mluvit i vyhrožovat. Budoucnost ukáže, byly-li snahy naše oprávněny. Zajímavo však jest, že velepokrokoví pánové U. S. Č. P. nechtějí viděti, kterak všecko z jejich „organisace“ vystupuje a zakládá jiné organisace, jak nespokojenost stále se šíří. Ovšem jim jde v první řadě o zájmy „pokroku“, zájmy stavovské jsou vedlejší . . .

Ředitelem zemské reálky v Uher. Brodě jmenován byl dr. Fr. Cedivoda, prof. reálky v Jevičku, člen S. Č. P. K. Pokrokoví pánové ovšem zuří, když také jednou náš stoupenec dostane lepší místo. Moravské professorstvo musí prý se „třásti o svou existenci“, píše Věstník. Ba věru musilo by se obávat o svou existenci, kdyby měli rozhodovati pánové z Věstníku prof.

Hlídku professorskou zavedou „Vychovatelské listy“ v příštím ročníku. Budeme všimati si všech důležitých otázek středo-i vysokoškolského professorstva. Stejně svědomitě hodláme referovati o všech zjevech ve školství středním a vysokém. Budou tedy „Vychovatelské listy“ opravdovým orgánem veškerého učitelstva, jak učitelů škol obecných a měšťanských, tak katechetů i profesorů středo-i vysokoškolských.

Na venkově je draž než v Praze. Potraviny z venkova do Prahy přivážené jsou v Praze levnější než na venkově. I z míst docela zapadlých, kam noha měšťáků skoro ani nevkróčí, docházejí zprávy skoro neuvěřitelné. Na př.: kilogram bramborů byl v celé řadě ryze zemědělských obcí ještě v červenci (koncem měsíce) dražší o 4—6 hal. nežli v Praze! V některých místech na venkově bylo na př. zadní hovězí za 2.80 kilogram, kdežto v Praze v téže době za 2 K (z dat staroměstské tržnice pražské). A nejhorší je to se zeleninou. V době, kdy se v Praze kupovala pěkná tvrdá hlávka zelí po 4 haléřích, stála alespoň v 25. místech venkovských, odkud dotazy byly zodpověděny — 20 haléřů! Tentýž nepoměr byl v okurkách, kapustě, mrkvi, cibuli a vůbec ve všem. Příčinou tohoto zjevu je, že do velkých měst se svezou mnoho zboží, je tu větší výběr a větší konkurence.

V Hamburku byly právě učitelské platy po několikaletém usilování konečně upraveny, ale učitelstvo z velké většiny není s úpravou touto spokojeno, poněvadž tu bylo měreno dle dvojího měřítka: nadučitelům nabíráno naběračkou, učitelům pouze lžicí. — Čísla to dosvědčují: Učitelé mají 2600—5100 M s 8 přídavky dle stáří (7 po 300 a 1 po 400 M). Nadučitelé: 4500—11.000 M se 7 přídavky dle stáří (2 po 1000 a 5 po 800 M). U porovnání s platy učitelstvámi v říši mohou býti učitelé hamburští spokojeni, ale po-
buňují je veliké rozdíly v platech učitelů a nadučitelů.

Učiteléské platy v Berlíně. Hlavní město německé upravilo platy svého učitelstva se zpětnou platností od 1. dubna t. r. takto: Počáteční služné stanoveno na 1660 M (1120 M zákl. služné a 540 M příbytečné); po 4 letech služebních stoupne celkové služné na 2600 M, po 8 letech činí již 2950, po 10 letech 3100, po 13 l. 3400, po 16 l. 3700, po 31 letech činí nejvyšší dosažitelné služné berlinského učitele 5000 M t. j. 6000 K. — Počáteční služné ředitelů činí po 14 služebních letech 4800 M, po 31. služebním roce činí ředitelské služné 6400 M. — Učitelky berlinské mají 1200 M zákl. služného, 560 M příbytečného 340—440 M místního přídatku a starobní přídatek po 7 letech služebních, který vzrůstá ze 100 na 1250 M; celkové služné berlinské učitelky činí po 7 letech služebních 2250, po 31 letech 3450 M. Ind. učitelky dostávají 1000 M zákl. sl., 560 M příbytečného, po 7 letech přídatek, který stoupá rovněž ze 100 na 1250 M; místní přídatek jejich činí v prvních letech 90, později 140 M. Celkové příjmy ind. učitelky berlinské činí po 7 letech služebních 1850, po 31 letech 2950 M. — Srovnávejme!

Existenční minimum. Dnem 1. srpna 1912 vešel v platnost zákon, daný 17. května 1912 čís. 104 f. z., jímž se zvyšuje exekuci nepodléhající nejmenší obnos aktivních platů ze 1600 K na 2000 K a při odpočinkových platech z 1000 K na 1200 K. Omezení další, platící pro zřizovatele veřejné služby, že exekuci podrobena pouze třetina nebo dle okolností dvě třetiny platů, zůstává nedotčeno. — Pro exekuci o placení zákonem příslušícího výživného zůstává podle článku III. č. 1 zákona při dosavadních nejmenších obnosech 800 K a 500 K. Pouze u osob ozbrojené moci a četnictva nastupuje zvýšení na 1000 K, sahá-li se na aktivní platy. K moci ozbrojené patří příslušníci vojska, obou zemských obran, námořnictva a domobrany. Dle tohoto ustanovení zákona lze zabavit služební příjmy učitelů v činné službě teprve tehdy a jen ty, které přesahují 2000 K, pensistům pak obnosy, které přesahují 1200 K. Tím prospělo se všem, kdož upadli ve dluhy, ale poskytování úvěru se zase omezilo.

„Učiteléské noviny“ napsaly nedávno: Čestnému člověku a zejména českému učiteli připadá stále na mysl, že přece jen ti Němci a tedy také němečtí učitelé projevují ve veřejném životě a zvláště v životě spolkovém větší vyspělost, lepší smysl pro obecný prospěch a blaho, za to méně osobního prospěchářství“. Ze zkušenosti své můžeme dodat: a stavovské slušnosti vůbec i při různých názorech politických.

Z řeči ministra vyučování dra Hussarka na eucharistickém sjezdu.

Pohlížím-li na tisíce, ba desítitisíce, kteří se zde sjednotili v tiché odevzdanosti dětinné úcty ke Spasiteli v eucharistické podobě mezi námi dlícím, vidím-li tyto tisíce spojené na půdě naší krásné vlasti, naší milé Vídne, tu míjejí před duševním mým zrakem ony důležité osudy, jež těmto zemím u vývoji duchovního i státního života byly rozhodující. Šedou starověkostí dějin posvěcená půda je to, na níž stojíme. Tato říše tolik čítá zemí, jichž nejdůležitější města skoro tisíc let už přiznávají se k učení Spasitelovu. Prastará sídla křesťanské víry, jako Aquileja, Juvavium, Laureacum, přijaly ještě za dob římských světlo evangelia.

Svědkové zkrvácení, jež celá církev uctívá, dosáhli palmy v těchto právě zemích, a apoštolové křesťanství, jako Severin, Vigilus, Rupprecht, Cyrill a Methoděj, právě zde símě křesťanské víry rozsávali. Tudy provedl Karel Veliký nesčetné kmeny a zástupy a v těchto zemích svým státnickým geniem zřídil baštu k ochraně křesťanské myšlenky a západní kultury. Tudy tak mnohý křižák táhl, aby znovu vydobyl místa, na nichž Pán a Spasitel náš žil, trpěl i umřel, aby lidstvo zachránil. Na této půdě spojoval křesťany svým kázáním Jan Kapistrán. Zde ve Vídni byly vrženy kostky, jež rozhodly o osudu západních zemí a jich blaha duchovního i materiálního.

Takových svědectví z minulosti mohlo by ještě mnoho býti vzpomenu. Ale na přítomnost jimi se nedá potlačit. V staré věrnosti a vroucnosti cítí se katolíci v Rakousku spojení s ostatním katolickým světem, spojení jmenovitě v lásce a úctě, která platí v první radě J. Svatosti, papeži Piu X. (sláva!), jehož veliký cíl: „Vše obnoviti v Kristu“, živě jest sledován. (Výborně, potlesk.) Přítomnost není časem, v němž by život náboženský měl vymizeti, — spíše musí se prohlubovati — jak se to na tomto nádherném kongressu způsobem ojedinelým manifestuje. Nikoliv aby jiným ublížili, nýbrž aby v sobě samých posílili přesvědčení své a zbudovali svůj život duševní — proto spojují se katolíci z říše rakouské i z jiných zemí v ucty hodné jednotě na tomto kongressu. (Živý souhlas.) Kéž přinese bohaté ovoce všem, kdož se ho zúčastňují, nebo se s ním duchem spojují; kéž na kongress tento svítne paprsek oné hvězdy, v jejíž záři ti, kteří se v pokoře a zbožnosti skláněli, vyslechli poselství nebeské: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle“. (Nadšený potlesk a volání.) Sláva Bohu a pokoj člověčenstvu, ten pokoj, jehož nikoliv svět, nýbrž jen Bůh dáti může, to budiz trvalým ovocem vídeňského kongressu eucharistického.

K pohřbu J. V. Sládka podotýká pražský „Zvon“: „Nápadno bývá poslední dobou při pohřbech četných našich lidí, že abstinuje akademické studenstvo. Proč? Bylo by to ovoce nějaké kultury, která zvlažnila tuto jarou krev a proměnila ji v syrovátku lhostejnosti, již do pohybu uvede match na Letné a která nás mermomocí nutí nepočítati pro příště při událostech národního citění a jeho projevech s její účastí? Taková chasa bude kdysi uboze vypadat u Marathonu!“

Náklad na národní školství v Čechách. Ve schůzi zemského výboru českého dne 28. srpna předložil nejvyšší maršálek zemský princ Lobkovic rozpočet nákladu na národní školství pro r. 1913, jak byl rozpočten v úctárně zemského výboru. Náklad vypočten je na 44,627.636 K bez příspěvku pensijnímu fondu, který bude činiti asi 600.000 K.

Učiteléské platy ve Francii. Co do platů učitelských je dnes Francie na 23. místě v Evropě. Dvacetiletý učitel dostává měsíčně 87 franků, později obdrží 1200 franků a maximum 2000 až 2400 franků. Není pochyby, že právě ve Francii se dá nejtěžší žiti. Francie je dnes takřka jediný stát, kde veřejné školství nemá rázu konfessičního, ale co do platů, odborné přípravy a školství pro odrostlé je takřka na posledním místě.

Německou knihovnu, jež by obsahovala všechny německé tiskoviny od roku 1913, chystá spolek knihkupců v Lipsku. Saská vláda chce na stavbu dáti 3 mil. marek vedle 85 tisíc marek ročního příspěvku, město ročně 150 tisíc marek. U nás snaží se Zibrt učiniti knihovnu musejní takovouto českou knihovnu.

Universitní učitelský kurs v Brně kromě odborných přednášek realních plaval jak obyčejně opět ve vodách obligátního humanisticko — — — pokrokářského povídání Drtinova na známou notu. Učiteléské konference již se odklizejí, úřední takové kursy a extense, výnosnější pro přednášeče než pro posluchače, mohly by se zcela dobře poslati za nimi, ač sotva zavedeny; je to vědecký zmatek, jehož někteří zneužívají na výdělek, politickou agitaci a balamucení.

Kočovní učitelé v Haliči. Zemská školní rada haličská uvažujíc, že na školách venkovských — zvláště jednotřídních, jichž je v Haliči většina, — školské práci nejvíce vadí, když za onemocnělého učitele není ve škole náhrady, chce v každém šk. okrese ustanoviti jistý počet zatímních učitelů, kteří by v čas potřeby onemocnělé učitele venkovské ve škole zastávali. Zatím usnesla se zříditi roku 1912 v 10 okresích šk. po 2 zatímních učitelích v sídlech okr. šk. rad a praeliminovala na ně pro r. 1912 úhrnem 30 tisíc korun. Zemský výbor souhlasí s ustanovením zem. šk. rady a upozornil zároveň, že podobné

zařízení je v Dol. Rakousích, kde tito zatímni učitelé, když právě nezastávají onemocnělých učitelů, vyučují na školách, při nichž jsou ustanoveni, kreslení, psaní, zpěvu a tělocviku. Ustanovení zem. šk. rady nabude platnosti, až je sněm schválí.

Otázka zřízení paedagogických stolic na universitách v Německu nalézá ohlas v rozhodujících kruzích vyučovací správy. Ministerstvo vyučování zřídí počátkem zimního semestru pedagogický seminář na universitě v Halle. Tím učiněn i v Německu první krok k tomu, aby pedagogika byla pěstována na universitě jakožto věda samostatná. Dosud pedagogika v Německu byla jen podřadnou částí filosofických disciplin a nebylo pro ni ani samostatných profesorů, ani seminářů neb ústavů vědeckých. Seminář prof. Reina v Jeně měl zcela ojedinelé postavení.

Reforma lyceí a dívčích gymnasií. Jelikož se lycea jako průpravný pro studium universitní většinou neosvědčila nemožouce při 6leté době učební rovnati se 8třídním gymnasiím a reálkám, a následkem toho nemohly se absolventky lyceí dle posledního nařízení věnovati po 3letém studiu universitním povolání lycejních učitelek, byla letošním rokem zreorganisována a připodobněna chlapeckým školám středním. Dle nového statutu zůstane základem lycea 4třídní, nižší, střední škola, po jejímž absolování mohou se žákyně rozhodnouti, chtějí-li své vzdělání ukončiti pátou a šestou třídou lycejni, zřízenou jako dosavad nebo chtějí-li pokračovati na vyšší střední škole připojené k lyceu nižšímu a zřízené na způsob vyšších reálných gymnasií chlapeckých typu B, jež by je připravila k maturitní zkoušce oprávnující k řádnému studiu universitnímu. Reforma tato znamená rozhodně zlepšení, a bude na českých lyceích postupně zaváděna. „Minerva“, spolek pro ženské studium v Praze, propracoval se ve dvou posledních letech k provedení reformního typu gymnasia na svém ústavu ponechávaje zároveň i typ starý — gymnasium klassické jako ústav pobočný, tak že nyní udržuje dvojnásobné gymnasium. Tercíí rozhodují se žákyně nebo jich rodiče: buď vstupují do reálného gymnasia (s povinnou francouzštinou) — dle dnešního stavu o málo více nad polovinu žákyň, nebo do klasického (s povinnou řečtinou.) Tuto neocenitelnou výhodu přijali rodiče dívek velmi vřele.

Výsledky sčítání lidu v Rakousku Ústřední statistická komise vydala úhrnné výsledky posledního sčítání lidu z r. 1910. Jeví se následovně:

Čechů	6,435.983, r. 1900	—	5,955.397	přibýlo	8·07%
Poláků	4,967.984,	„	4,259.152	„	16·64%
Rusínů	3,518.854,	„	3,375.576	„	4·24%
Slovinců	1,252.940,	„	1,192.730	„	5·04%
Charvatů	783.301,	„	711.380	„	10·11%
Italů	768.401,	„	727.102	„	5·68%
Rumunů	275.115,	„	230.963	„	19·12%
Němců	9,950.266,	„	9,170.939	„	8·50%

Dle toho čítá se r. 1910 všech Slovanů v Rakousku 16,962.062, kdežto r. 1900 jich bylo 15,494.285. Přibýlo jich za 10 let 1,467.777 = 9%. Tak souditi lze dle výsledků sčítání komise. Kdo si však uvědomil, jak se při posledním sčítání lidu, zejména ve Vídni statisíce Čechů proti vůli jejich čítalo za Němce, uvěří, že je Čechů přes 7 millionů a Němců že bude sotva více než 8 millionů. Možno věřiti výsledkům sčítání lidu pokud se týče počtu obyvatelstva vůbec, nikoliv však pokud jde o počet příslušníků jednotlivých národností.

Všech obyvatel v Rakousku čítá se 27,953.872.

Lidové přednášky pořádá Sdružení katol. profesorů českých a spolek čes. učitelů katolických v Příboře. Rozvrh přednášek jest následující: Dne 17. listopadu zahájí přednáškový cyklus professor dr. Jos. Kratochvíl řečí: „Úkoly nové doby“. — Dne 24. listopadu ředitel Jiří Mezírka: „Škola a náboženství“. — Dne 8. prosince professor dr. V. Severa: „Idea Cyrillo-Methodějská“. — Dne 15. prosince odborný učitel O. Otáhal: „Husitství ve světle pravdy“. — Dne 5. ledna professor P. Jan Kohn: „Kláštery a vzdělanost“. — Dne 9. února P. Karel Dostál-Lutinov: „Křesťanství a literatura“. — Dne 2. března P. Rudolf Korec: „Umění a náboženství“. — Dne 25. března professor František Myslivec: „Spiritismus a křesťanství“. — Dne 6. dubna P. Václav Frait: „Církev katol. a vzdělanost“. — Dne 20. dubna P. Matouš Martykán: „Křesťanství — nejvyšším ideálem“.

(ZASLÁNO).

Co všecko jest učivem v první třídě, Vyšly právě „Biblické katechese“ pro I. a II. tř. školy obecné, jež dle předepsané osnovy vypracoval Otakar Fric. Se schválením nejd. kníž. arcib. Ordinariátu v Praze. Kniha zasluhuje zmínku z příčiny zvláštní. Jest opravdu — kuriositou, když katecheta, respective spisovatel dle předepsané osnovy vypracuje pro první třídu katechesi — podobenství o hřivnách, nebo probírá v prvé třídě „Přislíbení Nejsvětější Svátosti“, ve druhé třídě pak probírá se jen Starý Zákon. Pan spisovatel, farář Fric, dobře cítil (aby ne!) zdali taková látka se hodí pro prvou třídu, — a v předmluvě svou omluvu a i kritiku zaobaleně shrnul ve formuli, že to vše padá „Na vrub osnovy“. Pěkně řečeno. — Ale pan autor, dobře jsa sobě této vady v osnově vědom, přičinil prý se svědomitě, aby ji pokud možno zmírnil a jí odpomohl. — Tak tedy! Na to se vydávají předepsané osnovy s chybami a vadami, aby je — ty chyby a vady, — faráři odstraňovali? Či nemá býti osnova na to, aby spíše kněžím v duchovní správě pomáhala? A jaké capacity, jací odborníci „paedagogičtí“ jsou těmi autoritami, které vydávají takovéhle osnovy? Kolik let a v jakém to milieu dětském a venkovském pracovali ti páni, (ovšem ve škole — ale ne klášterní!), kteří dle svých zkušeností paedagogických „pracně“ sestavili — takovou osnovu? Či se musíme před světem tak blamovat? — Nikoho se nechceme dotýkati, v této speciální věci z jiné oblasti si neosobujeme kritiky — pouze budiž věc konstatována. Ale není možno potlačití přání, které právě za této příležitosti mocně se hlásí, aby o věcech dětí se týkajících směli rozhodovati nejen také, nýbrž především ti, kteří s dětmi se ustavičně stýkají, a sice i s dětmi venkova a tříd zanedbaných. A dále, co v jedné diecési jest možno na př. pro větší počet hodin náboženských (jako v Solnohradsku), aby se šablonovitě nezavádělo všude. Poměry jsou různé — a cesty mohou býti rozličné. — Ostatně se spis chválí jako praktický.

Farář a „aprobovaný“ katecheta z hor.

